

Product	Verslag van praktijkgericht onderzoek
Studentnummer	1721972
Naam student	Lotte Roelofs
Klas	Vt-4a
Naam docent(en)	Heidi van Leest – Gronsveld & Maartje De Meulder
Naam en Cursuscode (Osiris)	Afronding Tolk NGT OGTDB-AFRONDT-14
Ingeschreven voor de toets?	<u>Ja</u> , datum: 24 juni 2021

Hogeschool Utrecht (no-reply) <no-reply@hu.nl>

Wo 19-8-2020 13:45

Aan: Lotte Roelofs

Dit is een bevestiging van de inschrijving die je zojuist via OSIRIS hebt gedaan.
Je bent ingeschreven voor de volgende cursus:

Studentnummer: 1721972

Cursus : OGTDB-AFRONDT-14

Naam : Afronding Tolk NGT

Collegejaar : 2020

Timeslot : -

Tolken van Nederlandse Gebarentaal naar gesproken Nederlands:

Ervaringen van Tolken en Dove Tolkgebruikers

Lotte Roelofs

Studentnummer: 1721972

BA-scriptie Tolk Nederlandse Gebarentaal

Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies - Hogeschool Utrecht

Begeleider/Eerste examiner: Heidi van Leest – Gronsveld

Tweede examiner: Maartje De Meulder

Datum: 24 juni 2021

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie die de afsluiting vormt van mijn opleiding tot Tolk Nederlandse Gebarentaal. Van januari tot en met juni 2021 heb ik onderzoek gedaan naar hoe tolken het tolken van Nederlandse Gebarentaal (NGT) naar het Nederlands ervaren en wat de ervaringen zijn van dove tolkgebruikers. In eerste instantie wilde ik mij richten op de ervaringen van de tolken, mede omdat ik als tolkstudent het tolken van NGT naar het Nederlands als lastig ervaar, maar al snel werd duidelijk dat de ervaringen van de tolkgebruikers essentieel waren voor dit onderzoek en dus niet achterwegen gelaten mochten worden.

Het afgelopen halfjaar heb ik als pittig ervaren, maar desalniettemin kijk ik er positief op terug. Ik heb namelijk ontzettend veel geleerd; niet alleen over het onderzoeksthema, maar ook over mijzelf. Wat ik vooral wil meenemen, is hoe belangrijk het is je bewust te blijven zijn van jouw positie als tolk en hoe belangrijk het is hierover in gesprek te blijven gaan met dove tolkgebruikers.

Zonder hulp was het mij niet gelukt om dit onderzoek succesvol af te ronden, dus ik maak graag van deze gelegenheid gebruik om een aantal mensen te bedanken. Allereerst wil ik mijn scriptiebegeleider, Heidi van Leest - Gronsveld, ontzettend bedanken voor al het meedenken, de fijne feedback en het feit dat ik altijd aan de bel mocht trekken als ik ergens tegenaan liep of als de stress te hoog opliep. Daarnaast wil ik alle tolken die ik heb mogen interviewen en alle mensen die mijn enquête hebben ingevuld heel erg bedanken voor hun tijd en openheid. Ook gaat mijn dank uit naar mijn scriptiemaatje Veerle Müller voor alle bemoedigende woorden en nuttige feedback, maar ook voor de gezelligheid tijdens de “scriptie-bijkletsmomentjes”. Tot slot wil ik mijn vriend Tim, mijn familie en vrienden, maar ook mijn stagementoren bedanken voor de onuitputtelijke steun, het bieden van een luisterend oor en alle peptalks die ik het afgelopen schooljaar heb mogen ontvangen.

Lotte Roelofs

Arnhem, 24 juni 2021

Samenvatting

Een tolk Nederlandse Gebarentaal dient zowel van het Nederlands naar Nederlandse Gebarentaal (NGT) als andersom te kunnen tolken. Dit roept de verwachting op dat er sprake is van een gelijke vaardigheid naar beide kanten, echter is dit lang niet altijd het geval: Vanuit het werkveld klinkt het geluid dat veel tolken het tolken van NGT naar het Nederlands als lastig ervaren. Daarnaast zijn de ervaringen van dove tolkgebruikers vaak negatief. Dit onderzoek richt zich dan ook op de onderzoeksvraag: *Hoe ervaren tolken het tolken van NGT naar NL en wat zijn de ervaringen van dove tolkgebruikers?*

Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag, zijn er 6 tolken geïnterviewd. Deze tolken zijn afgestudeerd in 1987, 1995, 2008, 2019, 2020 en 2021. Daarnaast is er een korte enquête verspreid onder een groep dove tolkgebruikers, welke is ingevuld door 14 participanten.

Uit de interviews blijkt dat de drie tolken die relatief kortgeleden zijn afgestudeerd het tolken van NGT naar het Nederlands als lastiger ervaren dan de tolken die zich al langer in het werkveld begeven. Ook geven deze relatief nieuwe tolken aan een voorkeur te hebben voor het tolken van het Nederlands naar NGT, waar de andere drie tolken aangeven geen voorkeur te hebben. De twee meest ervaren tolken gaven aan zich startbekwaam te hebben gevoeld op het moment van afstuderen; de resterende vier tolken voelden zich niet of niet volledig startbekwaam op het moment dat zij het werkveld betraden. Uit de enquête blijkt dat de algemene ervaring van dove tolkgebruikers overheersend negatief is. De meerderheid van de geënquêteerden geeft aan de hoeveelheid ervaring van een tolk en de persoonlijke ervaring met een tolk de belangrijkste criteria te vinden wanneer zij een tolk kiezen die beide kanten op tolkt. Daarnaast kwam naar voren dat ruim tweederde van de deelnemers actief bezig is met het controleren van de tolkvertaling.

De conclusie is daarom dat tolken die het tolken van NGT naar het Nederlands als lastig ervaren en dit daarom uit de weg gaan, kunnen belanden in een vicieuze cirkel: Wanneer zij onzeker zijn en meer zenuwen ervaren kan dit invloed hebben op de juistheid van de vertaling, waardoor de dove tolkgebruiker de samenwerking met de desbetreffende tolk als negatief ervaart, waardoor er actiever wordt gelet op de correctheid van de tolkvertaling. Wanneer de tolk een tolkvertaling maakt die incorrect of niet passend is, kan dit grote gevolgen hebben voor hoe de dove tolkgebruiker overkomt. Deze negatieve ervaring kan als gevolg hebben dat de tolk in het vervolg dit soort opdrachten uit de weg zal gaan, waardoor de zenuwen stand zullen houden.

Kernwoorden: Tolken NGT-NL – Tolken van NGT naar Nederlands – Dove tolkgebruikers – Ervaring

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	6
2. Theoretisch kader	7
2.1 “Stemtolken”	7
2.2 Stemtolkklassen op de HU	8
2.3 Tolken van NGT naar NL – ervaringen van de tolken	8
2.4 Tolken van NGT naar NL – ervaringen van dove tolkgebruikers	10
2.5 Bestaand onderzoek	11
2.6 Relevantie beroepspraktijk	13
3. Methodologie	14
3.1 Het onderzoek	14
3.2 Interviews	15
3.3 Enquête	16
4. Resultaten	18
4.1 Interviews	18
4.2 Enquête	26
5. Conclusie	30
5.1 Ervaringen van de geïnterviewde tolken	30
5.1.1 Voorkeur	30
5.1.2 Onzekerheid	30
5.1.3 Strategieën	31
5.1.4 Stressvolle situaties	31
5.1.5 Startbekwaamheid	31
5.2 Ervaringen van de geënquêteerde tolkgebruikers	32
5.2.1 Belangrijkste criteria en algemene ervaring	32
5.2.2 Controleren en monitoren	33
5.3 Beantwoorden van de onderzoeksvraag	33
6. Discussie & Aanbevelingen	35
6.1 Discussie	35
6.2 Aanbevelingen	36
Literatuurlijst	38
Bijlagen	41
Bijlage 1 – Enquêtevragen	41
Bijlage 2 – Themadagen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

1. Inleiding

In september 2020 begon ik officieel met stage B en daarmee was de afronding van mijn tijd als tolkstudent van start gegaan. Dankzij mijn twee tolkmentoren heb ik ontzettend veel ervaring opgedaan en is mijn tolkvaardigheid enorm verbeterd, echter bleef het tolken van Nederlandse Gebarentaal¹ naar het Nederlands altijd spannend. Nadat ik voor de zoveelste keer bij mijn tolkmentor aangaf hoe zenuwachtig ik ervan werd, zei ze: “je moet je eigen succesjes maken”. Met andere woorden: oefen met doven die je kent, zorg dat je over voldoende context beschikt om goede vertalingen te kunnen maken en bouw op die manier aan je eigen zelfvertrouwen. Dit is mij vanaf dat moment altijd bijgebleven.

Door het er met meer mensen over te hebben, kwam ik erachter dat ik niet de enige was die hiermee kampte. Hoe kon het toch dat ik van zo veel tolken en tolkstudenten hoorde dat ze het tolken naar het Nederlands als lastig ervaren? En wat vinden de doven hier zelf van? Nadat de scriptiemarkt was geweest en ik mij realiseerde dat ik liever zelf een onderwerp wilde bedenken, bedacht ik dat dit een interessant onderwerp zou zijn om te onderzoeken. De volgende onderzoeksvraag is hieruit voortgevloeid: *Hoe ervaren tolken het tolken van NGT naar NL en wat zijn de ervaringen van dove tolkgebruikers?*

Om op de onderzoeksvraag antwoord te kunnen geven, zijn beide groepen – de tolken en de dove tolkgebruikers – benaderd. Om de bevindingen van de tolken te ontdekken, zijn er 6 verschillende tolken geïnterviewd. Daarnaast is er onder een groep dove tolkgebruikers een enquête verspreid waar 14 mensen op hebben gereageerd. Naar aanleiding van de antwoorden die op de interview- en enquêtevragen zijn gegeven, zijn er verbanden getrokken tussen de ervaringen van de tolken en die van de dove tolkgebruikers.

In hoofdstuk 2, het Theoretisch Kader, zal er een beeld worden geschetst van wat er momenteel bekend is over dit onderwerp. Dit zal door middel van bestaande literatuur worden uiteengezet. Vervolgens zal in hoofdstuk 3 de methodologie worden gepresenteerd. Daarmee zal worden verduidelijkt op wat voor manier dit onderzoek aan haar resultaten is gekomen. In hoofdstuk 4 zullen deze resultaten dan ook worden besproken, welke in hoofdstuk 5, de conclusie, nader zullen worden geanalyseerd. Tot slot zal in hoofdstuk 6 de discussie met betrekking tot de resultaten worden besproken en zullen er aanbevelingen worden geformuleerd voor eventueel vervolgonderzoek.

¹ Binnen dit onderzoek wordt zowel ‘Nederlandse Gebarentaal’ als de afkorting ‘NGT’ gehanteerd. Hiermee wordt hetzelfde bedoeld.

2. Theoretisch kader

Voordat het praktijkonderzoek kan worden gedaan zal er literatuuronderzoek moeten worden uitgevoerd. Dit zal helpen een completer beeld te schetsen van het tolken van een gebarentaal naar een gesproken taal als professie en hoe hiernaar wordt gekeken – vanuit het perspectief van zowel de tolkgebruiker als de tolk zelf. Daarom zal aan bod komen wat er op dit moment zoal bekend is over de ervaringen van tolkgebruikers en van tolken rondom het tolken van de Nederlandse Gebarentaal naar het Nederlands. Er zullen bestaande onderzoeken rondom soortgelijke probleemstellingen worden besproken en eveneens zal worden uiteengezet waarom dit onderzoek relevant is voor de beroepspraktijk.

2.1 “Stemtolken”

Wanneer men spreekt over het tolken van Nederlandse gebarentaal naar het Nederlands, wordt dit veelal “stemtolken” genoemd. Ook op de Hogeschool Utrecht worden de lessen die hierin worden aangeboden op deze manier aangeduid (Hogeschool Utrecht, 2020). Echter is het zo dat Jemima Napier, Rachel McKee en Della Goswell ruim tien jaar geleden in hun boek *Sign Language Interpreting* al hebben aangetoond dat deze term, in het Engels “*sign-to-voice*” of “*voicing*”, onjuist is en dat het logischer is om de daadwerkelijke werktalen te noemen (2010). Binnen de dovengemeenschap wordt dan ook steeds vaker gesproken van het tolken van Nederlandse gebarentaal naar het Nederlands. In een gesprek met studiegenoten werd onlangs geconcludeerd dat “de term ‘stemtolken’ nu eenmaal lekkerder bekt” (persoonlijke communicatie, datum onbekend). Dit is begrijpelijk, maar de correctheid van een term dient te allen tijde zwaarder te wegen dan het gemak.

Om de gevoelswaarde rondom deze term nader te bestuderen, is het tevens interessant om er op semantisch niveau naar te kijken. Het Engels geeft hierin een duidelijk voorbeeld: Zinnen als “*I would like to voice my opinion*” zijn veelvoorkomend onder Engelstaligen. Wanneer men binnen het werkveld spreekt van *voicing*, zou dit onterecht de indruk kunnen wekken dat deze handeling gepaard gaat met het geven van een mening, wat binnen deze professie juist niet de bedoeling is (Bentley-Sassaman, 2015). Ook wordt de term *voice-over* regelmatig gebruikt wanneer men spreekt van tolken van een gebarentaal naar een gesproken taal, waardoor het lijkt alsof “het naast een soort onzichtbaarheid ook een mechanisch en geautomatiseerd gebeuren is – wat tolken natuurlijk nou juist helemaal niet is” (Konrad & Jobse, 2020).

De term “stemtolken” zou ook de indruk kunnen wekken dat de tolk degene is die de dove persoon een stem geeft. Dit sluit volgens tolk Zweedse gebarentaal en linguïst Anna-Lena Nilsson aan

bij het idee dat het tolken van een gebarentaal naar een gesproken taal “*reverse interpreting*” wordt genoemd en “het tolken van een gesproken taal naar een gebarentaal de ‘standaard’ kant op is” (2016). Bovendien wordt hiermee de problematische visie dat “doven niets interessants bij te dragen zouden hebben in de meeste openbare settings” versterkt (2016).

2.2 Stemtolklessen op de HU

Sinds 1997 is er de mogelijkheid om de hbo-opleiding Leraar Nederlandse Gebarentaal/Tolk Nederlandse Gebarentaal (NGT) te volgen, aangeboden door de Hogeschool Utrecht. Binnen deze opleiding kiest de student één van de twee richtingen: Leraar of Tolk. Binnen het huidige curriculum worden er, zoals hierboven ook genoemd, “stemtolklessen” aangeboden waarbij geen aanwezigheidsplicht geldt (Hogeschool Utrecht, 2020). Tijdens deze lessen krijgen de studenten de mogelijkheid om te oefenen met dove vrijwilligers om zo het tolken van Nederlandse gebarentaal naar het Nederlands onder de knie te krijgen. Binnen de eerste stage, genaamd “stage A”, krijgen de studenten tevens de mogelijkheid om praktijkdagen op de HU bij te wonen². Deze dagen zijn bedoeld om studenten *live* te laten oefenen met tolken. Hierbij zijn doorgaans dove gasten aanwezig die ofwel zelf een monoloog voorbereiden zodat studenten deze kunnen tolken van NGT naar NL, ofwel studenten van feedback voorzien wanneer zij tolken van NL naar NGT. Het actief oefenen met het tolken naar het Nederlands wordt op deze manier gestart vanaf het derde studiejaar.

2.3 Tolken van NGT naar NL – ervaringen van de tolken

Na het behalen van de vierjarige bachelor gaan de meeste tolken als ZZP-er aan de slag en “[verzorgen] de communicatie tussen dove en horende mensen” (NBTG, 2020). Hierbij wordt er vertaald tussen Nederlandse Gebarentaal en het Nederlands, “ongeacht de modaliteit van hetgeen vertaald moet worden” (NBTG). Echter is het vaardig zijn in zowel tolken van het Nederlands naar Nederlandse Gebarentaal als het tolken van Nederlandse Gebarentaal naar het Nederlands niet zo vanzelfsprekend. Het komt regelmatig voor dat er voor bepaalde opdrachten “specifiek om ‘een stemtolk’ [wordt] gevraagd”, hoewel dit in tegenstrijd is met de algemene omschrijving van wat het vak inhoudt (Konrad & Jobse, 2020). Een tolk zou immers twee kanten op moeten kunnen tolken. Het scheiden van deze bekwaamheden kan als gevolg hebben dat tolken het tolken naar het Nederlands niet meer zien als een vereiste, maar als een op zichzelf staande vaardigheid. Op de opleiding leren studenten allereerst de Nederlandse Gebarentaal en het is logisch dat “er veel aandacht naar de taal [gaat] die je als aankomend tolk juist nog moet leren, maar we hebben minimaal twee werktalen en

² Tenzij dat op dat moment in strijd was met de coronamaatregelen. In dat geval werden de praktijkdagen online georganiseerd.

beide moeten goed zijn” (Konrad & Jobse, 2020). Voor de meeste tolken NGT is Nederlands de moedertaal, maar ervan uitgaan dat hierin investeren daarom overbodig is, is een misvatting.

De problematiek rondom het tolken naar het Nederlands is dus een bekend fenomeen binnen het werkveld. Tijdens efsli (*European Forum of Sign Language Interpreters*) 2015 werd het tolken van gebarentaal naar gesproken taal behandeld in het thema “*To say or not to say – challenges of interpreting from sign language to spoken language*”. Het doel was “om te ontdekken waarom het tolken in deze richting door veel tolken gebarentaal als pittig wordt ervaren en hoe we hier als tolken mee om kunnen gaan” (Schutte, 2015). Tijdens deze conferentie kwam naar boven dat het van belang is om “beide talen waarmee je werkt (gesproken taal en gebarentaal) door en door [te kennen], zodat je op goed niveau kunt stemtolken (waardoor de dove persoon volledig tot zijn recht komt)” (Schutte 2015). Dat het van belang is om de moedertaal niet te laten versloffen, wordt hier dus bevestigd. Tevens bleek dat teamtolken³ hierin erg kan helpen: wanneer de collega-tolk niet bezig is maar wel een actieve, “bemoedigende houding” aanneemt, heeft dit op veel tolken een positieve invloed (Schutte 2015). Op deze efsli-conferentie legde Anna-Lena Nilsson tijdens haar presentatie uit dat tolken die van de ene gesproken taal naar de andere gesproken taal tolken veelal aangeven het makkelijker te vinden om te tolken naar hun moedertaal toe, terwijl tolken gebarentaal dit juist niet zo ervaren (2016). Zij vroeg zich af wat hier de reden van zou kunnen zijn en noemde vervolgens vier mogelijke oorzaken:

1. *Receptive skills in signed language*: De Nederlandse opleiding tot tolk Nederlandse Gebarentaal duurt in basis vier jaar en aan het eind van deze periode dienen de tolkstudenten de Nederlandse gebarentaal op B2-niveau te beheersen, maar ook startbekwaam te zijn in hun tolkvaardigheden (Hogeschool Utrecht, 2020). De meesten leren dus zowel een nieuwe taal als een nieuwe professie, wat ongebruikelijk is; van “gesproken talen-tolken” wordt dit niet verwacht (Nilsson 2016). Nilsson vraagt zich af of de misconceptie dat gebarentalen “relatief simpel of slechts gebarenversies zijn van de nationale gesproken taal” of de “lagere status van de sprekers van de taal – namelijk dove mensen – de reden is dat hun taal als makkelijk te leren wordt beschouwd”; mogelijk ervaren tolken het tolken van gebarentaal naar gesproken als lastig omdat zij de gebarentaal simpelweg nog niet goed genoeg begrijpen (2016).

2. *Thought-worlds*: Tolken gaat verder dan alleen woorden en zinnen omzetten van brontaal naar doeltaal. Er gaat een hele gedachtewereld schuil achter de persoon die wordt getolkt. Nilsson geeft dan ook aan dat tolken, wanneer zij als “semantische brug” tussen twee gedachtewerelden willen fungeren, “toegang moet hebben tot beide” (2016). Echter komen de meeste tolkstudenten

³ Het UWV legt deze term als volgt uit: “Soms is een opdracht zo intensief of lang, dat de tolk geen pauze kan nemen. Dan kunt u een teamtolk inzetten. Twee tolken wisselen elkaar dan elke 15 tot 20 minuten af. Zij ondersteunen elkaar tijdens het tolken en daardoor is de kans op taalfouten kleiner”.

maar minimaal in aanraking met de dovensgemeenschap en wanneer dit daadwerkelijk voorvalt is het voornamelijk in een “*training setting*”. Een logisch gevolg zal dan ook zijn dat zij “moeite hebben met het identificeren met de gedachtewereld van dove gebarentaligen”, wat van cruciaal belang is om iemand compleet te begrijpen (2016).

3. *Productive skills in spoken language*: Zoals eerder aangegeven, wordt nog wel eens vergeten dat een tolk gebarentaal niet alleen de tweede taal goed moet beheersen, maar ook de moedertaal op peil moet blijven houden. Gebarentolken komen op veel verschillende plekken, belanden in veel verschillende settings en werken met veel verschillende mensen: “[ze] dienen hun gesproken taal te beheersen in verschillende registers” (2016). Omdat het kan voorvallen dat een tolk in een situatie terecht komt waarin een doof persoon getolkt moet worden terwijl de setting en daarmee het register voor de tolk nog onbekend is, is het dus niet verrassend dat tolken deze kant op tolken veelal als moeilijk ervaren (2016).

4. *Monitoring spoken output*: Nilsson legt uit dat nog een mogelijke reden is dat “je jouw eigen tolkvertaling hoort. Sterker nog, je kunt niet om jouw eigen stem heen. Dit betekent dat we alles horen wat we zeggen, inclusief iedere fout die we maken, of deze nou groot of klein is” (2016).

2.4 Tolken van NGT naar NL – ervaringen van dove tolkgebruikers

Een mooie ontwikkeling binnen de dovensgemeenschap is dat de groep dove professionals steeds groter wordt (persoonlijke feedback van Dr. Maartje De Meulder⁴, 25 maart 2021). Het belang van een goede vertaling naar gesproken Nederlands gaat hiermee gepaard. Dit was altijd al belangrijk – de vertaling van de tolk heeft immers grote gevolgen voor de dove persoon en hoe deze persoon wordt gezien. Medisch antropoloog, socioloog en journalist Lisa Hinderks (2020) zegt hierover: “Door jouw vertaling [...] kan een doof persoon een beter of minder cijfer halen of de baan van zijn of haar dromen krijgen. Door de manier waarop jij onze gebaren vertaalt naar het gesproken woord kunnen wij intelligenter of dommer worden ingeschat dan we zijn” (p. 13). Ook Maartje De Meulder, dove professional en tevens docent en senior onderzoeker op de HU, geeft aan dat “werken via tolken gebarentaal op zich al een ongelijke situatie is” (2020). Het is dan ook logisch dat tolkgebruikers bepaalde criteria hanteren wanneer zij een tolk zoeken die hun gebaren gaat vertalen naar het Nederlands. Immers “moeten dove mensen al veel controle afgeven aan tolken”, dus er dient sprake te zijn van een mate van vertrouwen in de tolk (De Meulder, 2020).

⁴ In het Nederlands zou men het tussenvoegsel met een kleine letter schrijven. Echter is Dr. Maartje De Meulder woonachtig in België en in het Vlaams worden alle tussenvoegsels binnen een achternaam met hoofdletters genoteerd. Omdat zij haar naam op deze manier noteert, wordt dit gedurende deze scriptie ook aangehouden.

Gebarentaalwetenschapper Wouter Bolier heeft, naast het delen van persoonlijke ervaring met tolken die zijn gebaren vertalen naar het Nederlands, deze problematiek onder de loep genomen en concludeerde: “Stemtolken, en de beoordeling daarvan, is mijns inziens vooral een kwestie van contextkennis” (2015). Wanneer een tolk over de juiste voorkennis beschikt, zal het tolken naar het Nederlands een stuk soepeler verlopen waardoor het beeld dat men heeft van tolken NGT-NL op een positieve manier wordt beïnvloed. Tevens wordt geconcludeerd dat “[b]ij een eerste ontmoeting tussen tolk en tolkgebruiker [...] een kennismaking noodzakelijk [is]” en dient er worden gestreefd naar een goede voorbereiding – waarbij de verantwoordelijkheid niet alleen bij de tolk ligt maar ook bij de tolkgebruiker – zodat de context vóór aanvang van de opdracht al bekend is bij de tolk (Bolier, 2015). Voorkennis draagt bij aan een vollediger vertaling, met als gevolg een grotere kans op een goede samenwerking en een positieve ervaring voor zowel de tolkgebruiker als de tolk.

2.5 Bestaand onderzoek

In een onderzoek van Maya de Wit en Irma Sluis wordt aangetoond dat de onbekwaamheid in het tolken naar gesproken Nederlands één van de dingen is waar veel tolkgebruikers tegenaan lopen (2012)⁵. Toen de dovengemeenschap in 1983 het initiatief nam een trainingsprogramma op te zetten, was dit in principe bedoeld voor gebarentaalvaardige familieleden van doven die “informeel al tolkten”: via deze training konden zij professionele tolken worden en de dovengemeenschap was zelf verantwoordelijk voor “het bepalen wie over de competenties beschikte om een professionele tolk te worden”. Uiteindelijk groeide dit programma in 1989 uit tot een driejarige mbo-opleiding “waarvoor studenten die niet gebarentaalvaardig waren zich ook konden inschrijven” (De Wit & Sluis, 2012). Toen de Nederlandse Doven Organisatie (NEDO) in 1996 opdracht gaf⁶ om “de kwaliteit van tolken Nederlandse Gebarentaal en tolkdienstverlening te onderzoeken vanuit een doof perspectief”, resulteerde dit in de aanbeveling om een vierjarig bachelor-programma op te zetten. Dit had als gevolg dat de hbo-opleiding voornamelijk bestond uit horende studenten die niet gebarentaalvaardig waren en weinig tot geen ervaring hadden met de dovengemeenschap. “De doven werden consumenten met minder controle over tolken en hun training”, waardoor er een groeiende kloof ontstond tussen de gemeenschap en de tolkstudenten (De Wit & Sluis, 2012).

In de enquête die De Wit en Sluis hebben afgelegd, kwam onder andere naar voren dat veel tolkgebruikers het prettig vinden als tolken “perfect kunnen tolken zonder remmen of haperen” (De

⁵ Ik heb geprobeerd het oorspronkelijke onderzoek van Irma Sluis op te zoeken, maar deze is helaas niet gepubliceerd. Echter staat de bron wel vermeld in dit artikel: Sluis, I. (2011) An Effort to make a Cultural Bridge in Sign-To-Voice Interpreting, unpublished MA thesis, Edinburgh, Herriot Watt University.

⁶ Aan De Jong & Ouwehand. Het volledige onderzoek heb ik helaas niet kunnen vinden.

Wit & Sluis, 2013⁷). Dit is echter niet vanzelfsprekend. Het is daarom niet verrassend dat veel tolkgebruikers, al dan niet bewust, strategieën inzetten om de vertaling van de tolk te monitoren. Dit geeft het tolkproces nog een extra dimensie waar veel mensen zich weinig of niet bewust van zijn. In het onderzoek van Maartje De Meulder en gebarentolk Andy Carmichael⁸ wordt dit bevestigd (2020). Hierin tonen zij aan wat de voordelen zijn van het gebruikmaken van een transcriptie van de vertaling naar gesproken taal. Zij beschrijven hoe dove academici en de tolken die zij inzetten verschillende strategieën gebruiken om te zorgen voor een zo goed mogelijke vertaling. Deze strategieën zijn onder te verdelen in drie categorieën, namelijk proactieve strategieën, *real-time controls* en post-situationele strategieën (2020).

Proactieve strategieën zijn te vergelijken met *pre-assignment controls*. Hierbij kan gedacht worden aan de tolk voorzien van de uitgeschreven presentatie en van een lijst met termen inclusief fonemische omschrijvingen zodat de tolk weet hoe zij⁹ bepaalde woorden dient uit te spreken (De Meulder & Carmichael, 2020). Nog een voorbeeld is dat de tolk ervoor zorgt dat het register dat zij gebruikt in de vertaling overeenkomt met het register van de tolkgebruiker door relevante publicaties door te nemen, ook om bekend te worden met mogelijk jargon. Tevens kan het ook helpen als de dove professional en de tolk vóór de opdracht samenkomen zodat de dove professional de tolk specifieke gebaren kan doorgeven en/of om als het ware een generale repetitie te doen zodat de tolk de presentatie al eens in zijn geheel hebben doorlopen (De Meulder & Carmichael, 2020).

Wanneer De Meulder en Carmichael het hebben over *real-time controls*, noemen zij bijvoorbeeld het inzetten van een teamtolk die de vertaling naar gesproken taal vervolgens weer vertaalt naar gebarentaal, zodat er kan worden gekeken of de oorspronkelijke presentatie en de vertaling van de vertaling overeenkomen, maar ook het gebruiken van *live* ondertiteling (2020). Echter geven zij aan dat deze twee strategieën zowel voor- als nadelen hebben (2020).

Tot slot beschrijven De Meulder en Carmichael de “*post-situ*” strategieën, oftewel de *post-assignment controls*. Voorbeelden zijn het actief nabespreken van de opdracht zodat de tolk bepaalde woord- en zinkeuzes kan toelichten en het opnemen van de tolkvertaling naar gesproken taal zodat de tolk en de tolkgebruiker deze nader kunnen bestuderen (2020). Tevens kan het leerzaam zijn voor de tolk om feedback te vragen aan “vrienden of collega’s die bekend zijn met het discours van de dove academicus” (2020). De conclusie die zij trekken is dat het analyseren van de getranscribeerde vertalingen veel tijd kost en daarom niet haalbaar is voor iedere opdracht, maar dat het de werkrelatie tussen de dove professional en de tolk kan bevorderen. De dove professional kan

⁷ Dit is hetzelfde artikel, maar dan in het Nederlands en gepubliceerd vanuit de NBTG.

⁸ Andy Carmichael tolkt vanuit en naar BSL, Auslan, International Sign en het Engels.

⁹ Wanneer er wordt gesproken van “zij/haar”, kan dit ook gelezen worden als “zij/hen/hun” of “hij/hem”. Om de consistentie te waarborgen is ervoor gekozen om in de tekst “zij/haar” te gebruiken.

controleren of de tolk de juiste terminologie heeft gebruikt en tegelijkertijd ook mooi getolkte zinnen meenemen om mogelijk te gebruiken in toekomstige projecten (De Meulder & Carmichael 2020).

Ook tolk ASL en onderzoeker Stephanie Feyne heeft dit onderwerp bestudeerd. Ze heeft zich gericht op authenticiteit tijdens het tolken en concludeert dat het als tolk belangrijk is om je in de dovgemeenschap te begeven om ervoor te zorgen dat de vertalingen die we maken “oprecht en geloofwaardig” zijn; hoe meer gebarentaligen we spreken in verschillende settings, hoe beter we ook de “linguïstische en sociale signalen in ons repertoire” kunnen opnemen (2013). Daarnaast is het volgens Feyne net zo van belang dat wij *interacten* met een breed scala aan horenden, echter is het begeven in de bestaande sociale kringen niet voldoende omdat de “linguïstische *skill set*” op die manier niet wordt uitgebreid (2013). Het vermogen van de tolk om zich aan te kunnen passen aan de situatie en het gemakkelijk kunnen switchen tussen verschillend jargon en register zorgt ervoor dat de dove professional, zoals Feyne aangeeft, “oprecht en geloofwaardig” overkomt; dat er een tolk aanwezig is die haar gebaren vertaalt, zou dit niet mogen dwarsbomen (2013). Om ervoor te zorgen dat onze vertalingen zo authentiek mogelijk zijn, zullen tolken wederom het feit moeten omarmen dat zij nooit uitgeleerd zullen raken.

2.6 Relevantie beroepspraktijk

Er kan dus geconstateerd worden dat bij veel bestaande onderzoeken de focus ligt op de al dan niet correct ingeschatte zelfkennis van de tolken en/of welke strategieën als mogelijke oplossing kunnen fungeren. Daarnaast tonen verscheidene artikelen en columns aan wat de visie is van de tolkgebruikers. Dit onderzoek zal echter meer ingaan op de gevoelswaarde en hoe deze meespeelt, zowel onder tolkgebruikers als de tolken, en hoe deze twee perspectieven aan elkaar te koppelen zijn. Hoe ervaren tolken het tolken van Nederlandse Gebarentaal naar het Nederlands over het algemeen? Heeft het hun voorkeur, of juist niet? Wat is hier het achterliggende probleem? En, kijkend naar het probleem vanuit het perspectief van de dove tolkgebruiker, waarop baseren zij hun keuze voor een bepaalde tolk NGT-NL? Controleren zij terwijl zij getolkt worden – bewust of onbewust – de vertaling naar het Nederlands? Hoe ervaren zij dit? En tot slot; zijn de ervaringen van de tolkgebruikers en de tolken aan elkaar te koppelen? Dit onderzoek zal deze vragen van een antwoord voorzien.

3. Methodologie

Om mijn onderzoeksvraag – “Hoe ervaren tolken het tolken van NGT naar NL en wat zijn de ervaringen van dove tolkgebruikers?” – te kunnen beantwoorden, is het van belang dat zowel de perspectieven van de tolkgebruikers als die van de tolken onder de loep worden genomen. Dit zal een completer beeld schetsen van het fenomeen tolken van Nederlandse Gebarentaal naar gesproken Nederlands en hoe tolken dit ervaren. Mijn onderzoek legt in de eerste instantie de nadruk op de ervaringen van de tolken, echter is binnen het tolkproces hun invloed zodanig groot dat de ervaringen van de tolkgebruikers van grote waarde zijn om tot de kern van het probleem te kunnen komen.

3.1 Het onderzoek

Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van twee vormen van dataverzameling, namelijk diepte-interviews en een enquête. Er zijn 6 tolken van verschillende afstudeerjaren geïnterviewd om zo ervaringen uit verschillende hoeken te genereren. Door gebruik te maken van interviews wordt er kwalitatieve data gewonnen en kan er per geïnterviewde tolk dieper ingegaan worden op het onderwerp. Naast deze interviews zijn ook 24 tolkgebruikers gevraagd om een korte enquête in te vullen. Deze participanten zijn benaderd per e-mail. In het e-mailbericht was een link naar de enquête bijgevoegd en werd het onderzoek kort uitgelegd. Ook werd benadrukt dat het om een anonieme enquête ging. Eerder was het plan om tolkgebruikers ook via WhatsApp te benaderen, maar uiteindelijk is de afweging gemaakt dit niet te doen. Een e-mail creëert namelijk een gezonde afstand tussen enquête-afnemer en participant; dit komt professioneler over. Anderhalve week na het verspreiden van de enquête hadden 8 mensen deze ingevuld, vervolgens is besloten een reminder te sturen. Uiteindelijk zijn er 14 respondenten geworven. Een enquête valt binnen de kwantitatieve onderzoekscategorie, echter heb ik geprobeerd de enquête een kwalitatieve draai te geven door niet te focussen op zo veel mogelijk cijfermatige antwoorden te genereren, maar door de participanten tevens de mogelijkheid te geven hun keuze toe te lichten. Door een open vraag te stellen, konden de respondenten een persoonlijker antwoord geven, wat de data kwalitatiever maakt. De reden voor deze verdeling is dat de hoofdfocus ligt bij de ervaringen van de tolken, wat hierbij de gevoelswaarde is en hoe het IGT&D¹⁰ de studenten hierin kan ondersteunen zodat zij op een startbekwaam niveau het werkveld in zullen gaan. De enquête die onder de tolkgebruikers is verspreid, dient als onmisbare aanvulling; de antwoorden van de 14 respondenten schetst een kant

¹⁰ Het Instituut voor Gebaren, Taal & Dovenstudies.

van de probleemstelling die niet onderbelicht mag blijven. Hier zal dieper op in worden gegaan in het hoofdstuk “Conclusie”.

3.2 Interviews

Wegens de huidige coronamaatregelen vonden de interviews online plaats. Hierbij werd afgestemd met de tolk die geïnterviewd werd welk platform de voorkeur had. Uiteindelijk is er gebruik gemaakt van FaceTime en Skype. Nadat de benaderde tolken hiervoor toestemming hadden verschaft, zijn de afgelegde interviews opgenomen. Er is voor gekozen om alleen de audio op te nemen. Na het presenteren van dit onderzoek, zullen de audio-opnames van de interviews worden vernietigd.

De vragen die de leidraad van ieder interview vormen, luiden:

1. a. *Wat heeft jouw voorkeur: NL-NGT of NGT-NL?*
1. b. *Kun je uitleggen waarom dit jouw voorkeur heeft?*
2. a. *Voel je je onzeker over het tolken naar het Nederlands? Zo ja, hoe komt dat?*
2. b. *Zijn er strategieën die je gebruikt om het tolken naar het Nederlands te vergemakkelijken en/of minder stressvol te maken? Zo ja, welke?*
2. c. *Zijn er situaties die je als meer stressvol ervaart dan andere situaties? Zo ja, hoe komt dit?*
3. a. *Op welke manieren heb jij tijdens het volgen van de opleiding het tolken naar Nederlands geleerd? (Denk aan bijvoorbeeld praktijkervaring tijdens stage A en B en de algemene lessen Tolkvaardigheden)*
3. b. *Hebben deze ervaringen voor jouw gevoel bijgedragen aan een betere basis?*
4. *Was jij toen je afstudeerde voor jouw gevoel bekwaam genoeg in het tolken van NGT naar NL? Waarom wel/niet?*
5. *Als je iets binnen het huidige curriculum zou willen veranderen in relatie tot het leren tolken van NGT naar NL, wat zou dat dan zijn?*

Los van de vooraf vastgestelde vragen, wordt er wanneer de situatie zich voordoet doorgevraagd. Op die manier kan er dieper in worden gegaan op de antwoorden die de tolken geven en wordt er een vollediger beeld geschetst van de ervaringen van de tolk als het gaat om tolken van NGT naar gesproken Nederlands.

De geïnterviewde tolken zijn aan het begin van de interviews gevraagd in welk jaar zij zijn afgestudeerd, in welke setting zij het meest tolken en waarin zij zijn gespecialiseerd. De

geïnterviewde tolken komen uit verschillende afstudeerjaren, namelijk 1987, 1995, 2008, 2019, 2020 en 2021. De groep geïnterviewden bestaat uit 4 vrouwelijke en 2 mannelijke tolken. Het was van belang dat de tolken uit verschillende afstudeerjaren kwamen en dat zij niet allemaal van hetzelfde geslacht waren, om zo een representatief beeld te kunnen schetsen. Om de privacy te waarborgen, zal ik geen geslachten aan de afstudeerjaren koppelen. Er zijn namelijk aanzienlijk minder mannelijke tolken Nederlandse Gebarentaal en daarom bestaat er een redelijke kans dat het gemakkelijk te ontdekken is om welke tolk het gaat. In de resultaten zullen de tolken genummerd worden aan de hand van de volgorde waarop de interviews hebben plaatsgevonden. Daarom zal er op de volgende manier naar hen verwezen worden:

“Tolk 1”: afstudeerjaar 2020

“Tolk 2”: afstudeerjaar 2019

“Tolk 3”: afstudeerjaar 2008

“Tolk 4”: afstudeerjaar 2021

“Tolk 5”: afstudeerjaar 1987

“Tolk 6”: afstudeerjaar 1995

3.3 Enquête

Om naast de interviews met de tolken tevens de gevoelswaarde van de tolkgebruikers te belichten, is ook een enquête verspreid onder 24 dove tolkgebruikers. Er is bewust voor deze 24 mensen gekozen, omdat zij allemaal ervaring hebben met het inzetten van een tolk die gebarentaaluitingen tolkt naar gesproken Nederlands. Hieruit zijn 14 respondenten geworven. Zij hebben onderstaande vragen ingevuld:

1. Wat zijn voor jou de belangrijkste criteria wanneer jij op zoek bent naar een tolk die jou tolkt naar het Nederlands?

Bij deze vraag konden de respondenten kiezen uit een aantal opties. Er waren meerdere antwoorden mogelijk. De opties waren als volgt:

- De hoeveelheid ervaring van de tolk.
- De leeftijd van de tolk.
- Het geslacht van de tolk.
- Mijn persoonlijke ervaring met de tolk.
- Anders, namelijk... (Gevolgd door een leeg veld waar de respondent het antwoord kon invullen.)

2. Wat is jouw algemene ervaring met tolken die naar het Nederlands tolken?

Dit was een open vraag, zodat de respondenten hier zelf een korte toelichting konden geven. Dit maakt de onderzoeksvorm, die bij enquêtes veelal onder de categorie kwantitatief valt, iets kwalitatiever.

3. Wanneer je een tolk inzet die jou tolkt naar het Nederlands, ben je dan actief bezig met het controleren van de vertaling? Zo ja, wat voor strategieën gebruik je hiervoor? Denk bijvoorbeeld aan liplezen, kijken of vraag-antwoord op elkaar aansluit, na de opdracht het gesprek aangaan met de tolk etc.

Hier hadden de respondenten de optie “nee” of “ja, namelijk...”. Wanneer zij de tweede optie aanklikten, verscheen er een tekstveld waarin zij hun keuze konden toelichten.

Er is hierbij gekozen voor een combinatie van vragen: Eén open vraag en twee multiple choice-vragen. Bij iedere geschreven vraag stond tevens een video met daarin de vertaling van de vraag naar NGT, geüpload via YouTube. De enquête is afgenomen middels Survey Monkey. Hiervoor is gekozen omdat dit enquêtehulpmiddel gratis is en tevens de mogelijkheid biedt om video's toe te voegen aan de vragen. Hoe de vragen eruitzagen in de enquête, is terug te vinden in bijlage 1.

De respondenten hebben de open vragen in geschreven Nederlands beantwoord. Hier is bewust voor gekozen omdat er in een relatief kort tijdsbestek zo veel mogelijk antwoorden moesten worden gegenereerd, die vervolgens moesten worden verwerkt in het volgende hoofdstuk, “Resultaten”. Persoonlijk had ook de dove tolkgebruikers interviewen of hen de mogelijkheid bieden een opname te maken van de gegeven antwoorden in NGT de voorkeur gehad, maar ten gevolge van beperkte beschikbare tijd was dit niet haalbaar.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van de interviews en de enquête worden behandeld. Als eerste zullen de resultaten van de interviews met de 6 tolken per vraag beknopt worden uiteengezet.

Hierbij zal de focus liggen op de overeenkomsten en de belangrijkste verschillen tussen de antwoorden die de tolken hebben gegeven. Vervolgens zullen de resultaten van de enquête aan bod komen en in tabellen worden gezet zodat de weergave zo overzichtelijk mogelijk is. In hoofdstuk 5 zullen hier conclusies uit getrokken worden en zal er, middels de hieronder beschreven resultaten, antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag: Hoe ervaren tolken het tolken van NGT naar NL en wat zijn de ervaringen van tolkgebruikers?

4.1 Interviews

Vraag 1.a. Wat heeft jouw voorkeur: NL-NGT of NGT-NL?

De helft van de geïnterviewden, namelijk tolk 1, 2 en 4, geeft aan dat het tolken van het Nederlands naar de Nederlandse gebarentaal hun voorkeur heeft. Drie tolken geven aan dat het hen niet uitmaakt welke kant zij op tolken; zij zijn tevens de tolken met meer ervaring in het werkveld (afstudeerjaren 2008, 1995 en 1987). Geen enkele tolk geeft aan een sterkte voorkeur te hebben voor tolken van NGT naar het Nederlands, hoewel de drie meer ervaren tolken wel allemaal aangeven dat zij in sommige gevallen juist de voorkeur hebben voor NGT-NL omdat dit fysiek minder belastend is.

Vraag 1.b. Kun je uitleggen waarom dit jouw voorkeur heeft?

- Tolk 1: voelt zich veiliger bij het tolken van Nederlands naar NGT. Heeft het gevoel dat je die kant op “meer fouten kunt maken omdat doven het vaak wel begrijpen” omdat het hun moedertaal is, dus “als je het als tweede taalverwerwer niet helemaal weet dan is dat niet erg”.
- Tolk 2: heeft minder ervaring in tolken van NGT naar het Nederlands en geeft aan dat je meer afhankelijk bent van of je iemand wel of niet kan volgen.
- Tolk 3: in principe geen voorkeur, maar soms juist de voorkeur voor tolken van Nederlandse gebarentaal naar het Nederlands. Zegt hierover: “bij sommige mensen [kan ik er] heel veel lering uit trekken en mezelf nog steeds af en toe een schouderklopje kan geven. Er zit nog steeds veel groei in. Ik ben nu op een punt dat ik ermee durf te spelen. En ook omdat het minder vermoeiend is vind ik nu. Toen mijn nervositeit weg was ging het beter; klanten komen dan ook bij je terug”.
- Tolk 4: geeft aan meer controle te hebben over tolkvertalingen van het Nederlands naar NGT. Hierover wordt gezegd: “als je zelf aan het gebaren bent kun je nog met een omweg ergens komen of

er even een NmG¹¹-zin gebruiken. Als je gaat praten valt het bij iedereen op als je er niet uitkomt of als een zin niet lekker loopt. Het gaat dan toch om dat stukje controle wat je dan niet hebt”.

- Tolk 5: in principe geen voorkeur, maar “fysiek is het tolken van NGT naar het Nederlands makkelijker. Dus bij bijvoorbeeld lezingen tolk ik liever naar het Nederlands”.

- Tolk 6: Geen voorkeur, maar “tolken naar het Nederlands is fysiek fijn; dan kun je even uitrusten”.

Vraag 2. a. Voel je je onzeker over het tolken naar het Nederlands? Zo ja, hoe komt dat?

- Tolk 1: Ja. “Ik wil het graag perfect doen. Ik wil niet dat de dove persoon anders overkomt op de horenden dan dat hij of zij is, en dat geeft druk. Het maakt me meer uit hoe de dove overkomt dan hoe de horende overkomt, omdat de dove zich vaak in een niet-gelijkwaardige situatie verkeert. Je wil meer balans brengen door het goed over te brengen. Soms moet je ingrijpen, maar dat wil je eigenlijk niet omdat dat het beeld van de horenden vervormd. De horenden kunnen er dan ook van uitgaan dat het niet aan jou ligt, maar aan de dove, en dat wil je natuurlijk niet.”

- Tolk 2: Ja. Dit komt voornamelijk door “het gebrek aan ervaring” en omdat, wanneer het wél voorkomt, dit voornamelijk is in situaties waarin “het vaak mensen [zijn] die ik niet ken”.

- Tolk 3: Niet meer. “Zodra je het leuke ervan inziet, wordt het ook makkelijker.”

- Tolk 4: Afhankelijk van wie de klant is. Als de klant bekend is, is het geen probleem, maar “als je nog niet zo’n breed netwerk hebt en je een nieuwe opdracht aanneemt terwijl je de persoon niet kent en de gebarenstijl nooit hebt gezien en niet weet wat voor niveau het is, dan voel ik mij daar erg onzeker over. [...] Ik ga het liever uit de weg”.

- Tolk 5: Nee.

- Tolk 6: Nee. Wel een keer een negatieve ervaring gehad, “daar heb ik echt een tik van gehad. Ik kreeg toen negatieve feedback van iemand en dat kwam zo hard binnen... Daarvoor was ik helemaal niet onzeker over het stemtolken [...], daarna had ik echt een tijd een tik, dat ik niet meer durfde. Daar moest ik echt weer overheen komen door een positieve ervaring”.

Vraag 2. b. Zijn er strategieën die je gebruikt om het tolken naar het Nederlands te vergemakkelijken en/of minder stressvol te maken? Zo ja, welke?

Tolken 1, 2 en 4 geven aan dat ze het prettig vinden om voor de opdracht kennis te maken met de klant. Zo kunnen zij al aan de gebarentstijl van de klant wennen en weet de klant ook wie zij voor zich hebben. Tolk 1 vult aan door aan te geven dat “ervoor zorgen dat mensen jou al leuk vinden zodat ze minder geneigd zijn om bot te reageren omdat ze weten dat je je best doet” ook helpt. Tolk 5 beaamt

¹¹ Nederlands met Gebaren: “het ondersteunen van het gesproken Nederlands met gebaren uit de Nederlandse Gebarentaal” (Gebarencentrum, z.d.).

dat de klant en/of de situatie al kennen erg prettig kan zijn: “Context maakt het vertalen veel gemakkelijker. Als ik elke week op dezelfde plek tolk, dan weet ik alle ins en outs en dan tolk ik veel beter”. Tolk 6 geeft aan vóór de opdracht al bezig te zijn met observeren: “dan heb ik al een beeld en dan ben ik aan het kijken of ik het begrijp. Dan luister ik al naar wat iemand produceert.”

Het van tevoren opvragen van een eventuele planning, notulen en naamgebaren wordt ook genoemd. Tolk 3 geeft aan van een mentor geleerd te hebben om te “pokerfacen”; “probeer de plaats van een klant eens in te nemen. Wat is in deze situatie logisch?”. Wat tolk 3 tevens belangrijk vindt, is het goed beheersen van beide talen: “We mogen in ons beroep heel erg stuntelen, terwijl als je dit doet in andere talen is het *not done*. Je kunt niet met je halve Spaans aankomen en jezelf Tolk Spaans noemen, en in NGT kan dat wel en dat vind ik kwalijk.”

Wat zowel tolk 2 als tolk 5 doet, is zichzelf toespreken. Tolk 5 zegt hierover: “Wat je dan wel probeert om te doen is om pas op de plaats te maken. Ik zeg soms letterlijk tegen mezelf (in mezelf): ophouden met nadenken. Wat zegt hij nou, kijk daar nou naar. Heel cognitief; ik word gestrest, dus ik probeer die gedachten uit te sluiten”. Het gaat hierbij ook om een stukje acceptatie. Soms gaat het nu eenmaal minder goed: “Je hoeft niet bij elk gemist gebaar in te grijpen of te denken ‘ik doe het niet goed’. Er komt veel terug uit de context en soms moet je gewoon nog even wachten. Af en toe ook aangeven dat het te snel gaat. Dat moet je ook accepteren. Soms heb je gewoon de tijd nodig en de gebaren *on hold* zetten op een beleefde manier. [...] Over het algemeen zijn dove mensen in de minderheid; je [groep] toehoorders is vaak veel groter. De horende mensen zijn een grote groep en [zij] kunnen jou veel beter controleren. Jij hoort elke verhaspeling of elke grammaticale zin die niet juist is; dat geeft ook stress. Ik durf te beweren dat ze zich in het tolken naar het NL beter kunnen monitoren. Dat speelt ook mee”. Tolk 6 zegt hierover: “Ik geloof stellig – of heilig zelfs – in wat de gedachte met je doet. [...] Ik hoef alleen maar te luisteren. Ik hoef die spanning niet te hebben. [...] Maar, en dat is ook vanuit die ontspanning, als ik het dan niet begrijp dan voel ik geen stress ofzo. [...] Je kunt het ingrijpen ook integreren in de situatie, je hoeft niet de hele setting stop te zetten. [...] En dan merk ik wel als ik een situatie spannender vind om wat voor reden dan ook, dat al dat soort dingen ook meer spanning geven. En daarom geloof ik zo dat dáár het probleem zit.”

Vraag 2. c. Zijn er situaties die je als meer stressvol ervaart dan andere situaties? Zo ja, hoe komt dit?

Wat bij deze vraag veel terugkomt, is dat de stress en onzekerheid wordt versterkt op het moment dat er andere gebarentaligen aanwezig zijn en als de context niet bekend is.

Tolk 1 zegt hierover dat het met name is wanneer er meerdere doven zijn: “Er zijn dan verschillende stijlen en je moet heen en weer kijken waardoor ik bang ben dat ik dingen mis. [...] En de angst dat er later over de tolk wordt gekletst. Dat hoeft helemaal niet zo te zijn, maar het maakt

me toch zenuwachtiger. Ook als er gebarentaalvaardige horenden bij zijn; ze kennen elkaars stijl en context, en ik ken dat dan nog niet. Ik krijg dan het gevoel dat mensen eerder denken ‘ik begrijp hem/haar beter’”. Dit gevoel zou volgens deze tolk ontstaan kunnen zijn door voorvallen tijdens de opleiding: Wanneer een les door een dove docent wordt gegeven, zijn er tolkstudenten die “heel heftig hun mening uiten over een tolk terwijl de tolk misschien helemaal geen achtergrondinformatie weet en zij behandelen de lesstof al weken en hebben dus veel meer context”.

Tolk 2 geeft aan dat het niet ontvangen van aangevraagde voorbereiding ook een negatieve invloed heeft op de hoeveelheid stress. Ook wanneer het niet lekker loopt en de klant hierdoor geïrriteerd reageert kan hieraan bijdragen.

Tolk 3 benoemt het aanwezig zijn van andere collega's, “voornamelijk collega's die langer tolken dan ik. En als er familieleden bij zitten die vader of moeder veel beter verstaan dan ik. En een microfoon vind ik ook spannend”. Als voorbeeld geeft tolk 3 een congres, zo goed als geen voorbereiding, waar de dove klant haar presentatie “begon met een ASL-gebaar”, waardoor de tolk van de wijs was. De tolkcollega's die aanwezig waren raakten geïrriteerd en toen de tolk hen “zucht, ga nou maar door!” hoorde zeggen, “kwam er geen woord meer uit”. Maar, geeft de tolk aan, “uiteindelijk groei je ervan. Die klant ziet mij nog steeds als een slechte tolk; ze heeft me nooit meer een kans gegeven, en dat vind ik heel jammer”.

Tolk 4 legt uit: “als ik in de opdracht zit en het lukt echt niet, dan ga ik liever de opdracht helemaal niet doen zodat ik dat gevoel van ‘falen’ niet heb. Dan kies ik liever voor dingen waarin ik niet hoeft te stemtolken, of dat ik de persoon al ken”.

Tolk 5 is geboren bij dove ouders en heeft daardoor minder last van mogelijke stressvolle situaties: “ik heb dat afstemmen al heel erg in mij zitten, maar ik maak ook wel blunders”. Uiteindelijk maakt iedereen fouten, onafhankelijk van hoeveel jaren ervaring iemand heeft.

Tolk 6 geeft aan dat het afhankelijk is van de opdracht en de klant. Wanneer het gaat om een situatie “waarin de status van iemand van belang is of als het op politiek niveau is of een lezing op een congres... Dat zijn situaties waarbij je niet zomaar kunt ingrijpen dus dan moet je goed op elkaar ingespeeld zijn”. Wanneer er getolkt moet worden voor “bepaalde dove mensen waar ik ofwel tegenop zie in de positieve zin, ofwel waarvan ik weet “pas op”. Dat klinkt heel negatief, maar die hebben dan een bepaalde status en die hebben daar ook een eigen beleving bij waarbij ik denk, dat vind ik niet altijd even prettig, hoe ze van daaruit tolken benaderen. Dan heb ik het geval dat ik op mijn hoede moet zijn en dat het vooral heel goed moet zijn, anders pakken ze me erop, zo is het dus ook een keer gegaan [...] en dan levert het spanning op”.

Vraag 3. a. Op welke manieren heb jij tijdens het volgen van de opleiding het tolken naar Nederlands geleerd?

Tolken 1, 2 en 4 hebben les gehad aan de hand van het huidige curriculum; bij tolk 3 (afstudeerjaar 2008), tolk 5 (afstudeerjaar 1987) en tolk 6 (afstudeerjaar 1995) is dit niet het geval. Tolk 3 heeft echter wel de hbo-opleiding gevolgd, maar tolken 5 en 6 hebben hun diploma behaald in de tijd dat de tolkopleiding nog een deeltijd mbo-opleiding was.

Tolk 1, 2 en 4 zeggen over het huidige curriculum dat zij het tolken van NGT naar het Nederlands hebben geleerd door als eerste stap tijdens de Tolkvaardigheden-lessen te oefenen met filmpjes. Vervolgens werden er tijdens de stage A-periode praktijkdagen en stemtolklessen georganiseerd. Deze praktijkdagen werden tijdens stage B aangeboden. Tolk 2 benadrukt hierbij dat het vaardiger worden in tolken van NGT naar het Nederlands “heel erg heeft afgehangen van mijn stage (B). Tuurlijk, een deel door [de vakken op] school, maar vooral door de ervaringen tijdens mijn stage”.

Tolk 3 geeft aan zich te herinneren dat er tijdens de lessen geoefend werd met videobanden waar verhalen in Nederlandse gebarentaal op stonden en dat men dit naar het Nederlands vertaalde en zichzelf opnam in het TP-lokaal. Ook tolk 5 beschrijft het gebruik van video-opnames en schetst een beeld van hoe de mbo-opleiding in elkaar zat: “Je had praktijkdagen; 1 dag in de maand les, dat was alles. Er waren geen lessen over tolken van NL naar NGT of andersom. Je moest NmG tolken want ‘de dove Nederlander had ook recht op het Nederlands’”. Tolk 6 beaamt dit: “We hadden theoriedagen op school. Er waren dove docenten, dus die moest je zelf afzien. Er zaten geen tolken in de les. Bij de praktijkopleiding keek je naar videomateriaal [...], om de beurt kreeg je de beurt om te vertalen en daar werd je per direct op beoordeeld. [...] We hadden eens in de zoveel tijd praktijkdagen, dat waren weekenden en ook een keer een week volgens mij. [...] Daar kwamen dove gasten, die verbleven daar met ons. [...] Je was een aantal volledige dagen 24/7 met dove mensen, dan oefen je ook het afzien en het begrijpen van elkaar en dan met bepaalde ‘echte’ oefeningen ook het stemtolken. Zo werd dat toen gedaan.”

Tolk 6 geeft tevens aan dat met een toenemende populariteit van de tolkopleiding, mensen ook “tolkstudent-moe” werden. Er werden op steeds meer plekken gebarencafés georganiseerd, met als gevolg dat “de overhand aan mensen die daar waren tolkstudent [was]. Doven hadden toen zoiets van ‘jeetje, er is een blik tolkstudenten losgetrokken’”.

Vraag 3. b. Hebben deze ervaringen voor jouw gevoel bijgedragen aan een betere basis?

Over het algemeen is de consensus dat de meeste ervaring werd opgedaan in de praktijk – zowel tijdens stage B-opdrachten als na het behalen van het diploma:

- Tolk 1: Het gevoel van “je moet iets” overheerst. De vrijwilligers die zich aanmeldten voor de praktijkdagen en stemtolklessen waren “niet de juiste personen” omdat veel van hen “op leeftijd waren en veel hun stem gebruikten”. Ook maakten zij – voornamelijk mannen – over het algemeen veel gebruik van ouderwetse gebaren; “dat kom je later in het werkveld minder tegen”. Binnen de groep vrijwilligers bestaat er weinig variatie en “het is niet representatief voor wat je later tegen gaart komen”.
- Tolk 2: “De prille basis leer je op school, [maar] de variatie met doven was echt op stage.”
- Tolk 3: Heeft het tolken naar het Nederlands voornamelijk geleerd na het behalen van het diploma.
- Tolk 4: Omdat je steeds dezelfde mensen zag tijdens de praktijkdagen, kreeg je de gelegenheid om jezelf te zien groeien, maar “[ik heb het] voornamelijk na het behalen van mijn diploma geleerd”. Dus hoewel de basis in principe prima is, “krijg je dan feedback van studenten en de docent zit er vaak niet bij. Ik heb alleen bij het tentamen specifieke feedback gehad op stemtolken”. Wel wordt aangegeven dat het logisch is dat docenten niet overal tegelijkertijd aanwezig kunnen zijn.
- Tolk 5: Nee, want heeft het van huis uit al meegekregen.
- Tolk 6: Geeft aan zich tijdens de opleiding heel actief bezig te hebben gehouden met de Nederlandse gebarentaal en de dovengemeenschap, ook omdat hier genoeg ruimte en tijd voor was: “Daar heb ik zeker profijt van gehad.” Tevens is deze tolk getrouwd met een dove partner, wat heeft bijgedragen aan een sterkere basis.

Vraag 4. Was jij toen je afstudeerde voor jouw gevoel bekwaam genoeg in het tolken van NGT naar NL? Waarom wel/niet?

- Tolk 1: Nee, “niet genoeg nog. Anders zou ik dat niet spannender moeten vinden dan andersom. De focus ligt op het leren goed beheersen van NGT, dus het stukje Nederlands mist dan. Je moet het ook echt hebben van doven in jouw eigen omgeving om verschillende gebaren en stijlen te leren. Ik had in het begin heel erg die spanning, dat had ik graag minder willen hebben. Het weerhoud je er namelijk van om bepaalde opdrachten aan te nemen.”
- Tolk 2: Geen enkele tolk voelt zich bekwaam genoeg, en “dat is menselijk. Het is niet alleen gerelateerd aan onze opleiding; dat is overal. Je moet altijd wennen. Ik vind het lastig om te zeggen ‘de HU had meer moeten doen om...’, maar ik vind echt dat het heel erg van de studenten zelf afhangt. Als je als student echt die verantwoordelijkheid neemt om ervoor de zorgen dat je goed het werkveld ingaat, dan gá je goed het werkveld in. Het hangt echt af van je eigen inzet. Stemtolken kun je ook oefenen, maar *live* is natuurlijk anders dan via een filmpje”.
- Tolk 3: Nee, “beide kanten op niet”. Heeft er wel heel bewust voor gekozen om het oefenen met tolken naar het Nederlands zelf op te pakken “door workshops te volgen en oudere tolken te vragen of ik met hen mee mocht”. Deze tolk kwam vrij kort na het behalen van het diploma één keer per

week op een vaste plek waar veel getolkt moet worden naar het Nederlands: “ik moest wel”.

Collega's hielden geen rekening met eventuele spanning want “dan had ik maar geen tolk moeten worden”. Wel deden zij dit bewust “omdat ze wisten dat ik die duw ook nodig had”.

- Tolk 4: “Aan de ene kant heb ik mijn tentamens gehaald dus dan denk ik ‘het zal dan wel’, maar voor mijn eigen gevoel was ik bekwaam met mijn vaste mensen. Als ik nu op een locatie kom waar ik de klant niet ken of de klant echt niet snap, dan vraag ik mij af of dit aan de persoon ligt of is dit bij iedereen zo”. Deze tolk geeft aan zich 70% wel en 30% niet bekwaam te voelen en legt tevens uit dat er binnen het tolkproces ook een heel “sociaal aspect” ontstaat: “Je bent bekwaam in het tolken, maar daarnaast gebeurt er nog veel meer” en dus kunnen er situaties voorvallen die je niet op school leert.

- Tolk 5: Ja, maar dat had vooral te maken met het feit dat deze tolk bij dove ouders is geboren. “Als dat niet zo was geweest dan was ik zeker niet zo goed geweest.”

- Tolk 6: Ja. Wel geeft deze tolk aan: “Ik ben op een gegeven moment toneelcursussen gaan volgen. Ik durfde niet te performen. Toen ik meer en meer met doven omging, ging ik me ook meer thuis voelen in de taal. Of dat ook specifiek het stemtolken heeft geholpen weet ik niet, ik kan me niet herinneren dat ik dat echt als een probleem heb ervaren. Vooral op die praktijkdagen [...] leerde je heel veel.”

Vraag 5. Als je iets binnen het huidige curriculum zou willen veranderen in relatie tot het leren tolken van NGT naar NL, wat zou dat dan zijn?

- Tolk 1: Andere/meerdere dove vrijwilligers met een wat rustigere “aanloop er naartoe” en meer focus op de inhoudelijke theorie en duidelijker stappenplan zodat het leren tolken naar het Nederlands meer structuur krijgt. Ook “het zou beter zijn dat je voordat je de opleiding begint al wat NGT kunt [d.m.v. vooropleiding, zoals een pre-master]. Na het eerste jaar ben je pas op A2-niveau, dus vier jaar is te kort. [...] Wanneer je van tevoren een NFA-achtig interview doet, weet je voordat je de opleiding begint ook of het motorisch gezien haalbaar is; een voorselectie zou handig zijn”.

- Tolk 2: Meerdere dove vrijwilligers, hoewel dit erg lastig te regelen is. “Ik denk ook dat het helpt dat docenten zeggen “jongens jullie kunnen het wel” want zo’n negatief beeld is heel moeilijk om eruit te krijgen. Maar als je het alleen hebt van de uren op school, dan wordt het erg lastig”; het is van belang eigen verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen leerproces, in plaats van alleen de focus te leggen op wat de HU anders zou moeten doen. Wat deze tolk ook belangrijk vindt, is “de studenten meer bewust [maken] van wat tolkgebruikers willen; iets bewuster zijn van wat er van ons wordt verwacht [in het werkveld] en hoe we dat kunnen bereiken”.

- Tolk 3: Heeft hier niet echt een antwoord op. Het is ook een kwestie van zelfinvestering.

- Tolk 4: Meer variatie als het gaat om dove vrijwilligers, hoewel dit lastig te realiseren is. De tolkstudenten zouden "ook elkaar kunnen stemtolken, maar wij als niet-moedertaalgebruikers gebruiken gebarentaal op zo'n andere manier dan doven. Het kan helpen, maar het is niet ideaal". Ook zou het goed zijn om de stemtolklessen niet slechts een paar periodes aan te bieden, maar bijvoorbeeld heel het derde en vierde jaar. Dan zou een extra tussentijdse beoordeling ook nuttig zijn: "Als [het stage B-tentamen] het enige moment is waarop je beoordeeld wordt, vind ik dat eigenlijk een beetje weinig. Het is een momentopname en dat is eigenlijk ook het vervelende aan de opleiding, waar ze natuurlijk niks aan kunnen veranderen. Maar dan zou je studenten beter – net als NFA – een aantal keren laten stemtolken en dan beoordelen of je groei ziet". Ook zegt deze tolk: "Ik zou er ook wel iets mee theorie over willen – als dat überhaupt bestaat en daar genoeg onderzoek naar is gedaan. Handvatten aanreiken; iets meer weten wat je doet en wat het proces is in je hoofd. Ook meer in gesprek gaan met tolken die langskomen en laat hen vertellen hoe het in de praktijk gaat."

- Tolk 5: De vraag is of je gelijk lastigere vertaalteksten en -filmpjes moet aanbieden, of "beginnen met hele eenvoudige teksten om mensen een beetje *safe* te houden. En dan bedoel ik geen Jip en Janneke-verhaaltjes, maar wel in Jip en Janneke-gebarentaal. In het tweede jaar moet je teksten hebben die op A2-niveau zijn". Daarbij hoeft het onderwerp niet simpel te zijn en mag de tolkstudent best uitgedaagd worden om haar vocabulaire uit te breiden, maar het zou dan op het hetzelfde niveau moeten worden uitgelegd als wat de tolkstudenten op dat moment beheersen. Ook geeft deze tolk aan dat het belangrijk dat er dieper in wordt gegaan op wát er wordt gezegd en "hoe zeg je dat in de Nederlandse cultuur" (bijvoorbeeld: "er is koffie aanwezig"; dat zeg je niet op zo'n manier in het Nederlands). Ook is de opleiding te kort en heeft deze tolk een voorkeur voor "een gebarentaalopleiding van 4 jaar en daarna een master Tolk of Leraar. De academische kant wordt nu nog veel belangrijker gevonden dan wat de gemeenschap vraagt. Dat betekent dus [dat] de gemeenschap en de opleiding uit elkaar groeit en dat is zorgelijk. In plaats van dat je nog een boost krijgt om een goede gemeenschapstolk te worden, moet je onderzoek doen. Niet omdat dat beter is voor jou, maar omdat dat in het systeem past en het geeft een beetje status. Maar het is níét beter voor de gemeenschap. Dat zal ook ten goede komen van je tolken NGT-NL: wat is er vanuit de gemeenschap nodig? Hoe richt ik mijn opleiding zo in zonder tekort te doen aan alle modellen die je nodig hebt, je strategisch denkniveau; dat heb je allemaal nodig. Maar hoe kan ik het zo inrichten dat het aansluit bij de gemeenschap voor wie je dienstbaar moet zijn?".

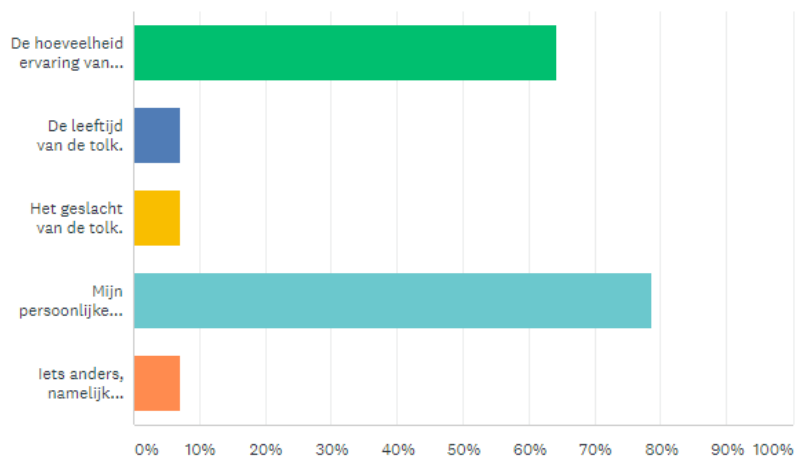
-Tolk 6: Het beste zou zijn dat de tolken die niet bekwaam genoeg zijn, niet het werkveld ingaan: "Ik heb begrepen de afgelopen jaren dat er een ontzettende 6jes-cultuur was bij de Hogeschool. Wat daar de grondslag van is weet ik natuurlijk niet, maar dat wel dat iemand dan kielekiele de markt op komt. Voor [...] de komende jaren worden de eisen steeds hoger vanuit de dovenwereld, en terecht

ook wel. Dan vraag ik me af of het er beter op gaat worden. [...] Ik denk dat daar het grootste euvel zit. Want verder, technisch gezien, als je gemiddeld goed geslaagd bent en de taal beheerst, wat zou er dan nog aan de hand moeten zijn?” Ook geeft deze tolk aan dat het belangrijk is dat je je als student in de dovengemeenschap begeeft, het liefst me om zo de taal goed te leren beheersen “en je erin thuis te voelen”. Daarnaast dient men ook te weten “hoe de doelgroep in elkaar steekt en met elkaar omgaat; alle aspecten. Dan heb je niet genoeg aan een vierjarige bachelor-studie”.

4.2 Enquête

1. Wat zijn voor jou de belangrijkste criteria wanneer jij op zoek bent naar een tolk die jou tolkt naar het Nederlands?

Beantwoord: 14 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
▼ De hoeveelheid ervaring van de tolk.	64,29% 9
▼ De leeftijd van de tolk.	7,14% 1
▼ Het geslacht van de tolk.	7,14% 1
▼ Mijn persoonlijke ervaring met de tolk.	78,57% 11
▼ Iets anders, namelijk... Reacties	7,14% 1

Van de 14 respondenten hebben er 11 (79%) aangegeven dat zij hun persoonlijke ervaring met de tolk één van de belangrijkste criteria vinden. 9 van de 14 (64%) geven aan dat de hoeveelheid ervaring van de tolk één van de belangrijkste criteria is. Het geslacht en de leeftijd van de tolk is allebei door één respondent (7%) aangevinkt. Verder geeft tevens één respondent aan iets anders een belangrijk criterium te vinden, namelijk “kwaliteit van vertaling”.

2. Wat is jouw algemene ervaring met tolken die naar het Nederlands tolken?

Op deze vraag hebben 13 van de 14 respondenten (93%) een antwoord gegeven. Zij hebben het volgende ingevuld¹²:

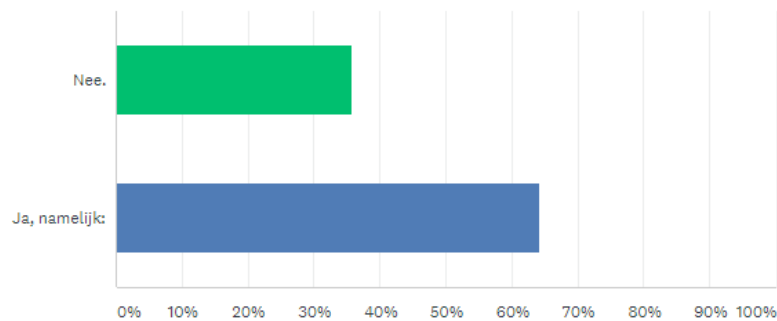
- "Prettig om Nederland taal."
- "Vertrouwelijk en goed kennen tolken."
- "Er zijn maar weinig tolken die dit echt goed kunnen. Gelukkig veel van de tolken die [op mijn werk] komen wel."
- "Het verschilt per keer, de tolk moet open houding hebben en durven vragen stellen als ze niet snappen. Geen houding zo van ja ik weet het beter dus ga niks vragen."
- "Soms komen mijn woorden niet goed uit de verf waardoor mijn horende gesprekspartners een verkeerd beeld krijgen van mijn bedoelingen."
- "Soms wel goed, maar soms niet."
- "De grootste last is dat ik dat niet zelf kan controleren! Vaak heb ik niet (gelijk) door dat vertaling niet goed verloopt. Bij belangrijke gesprekken vraag ik tolk aan waarvan ik zeker weet dat hij/zij mij goed kan vertalen maar ook vooral dat deze durft aan te geven als ze mij niet volgt of twijfelt of ze mij begrijpt (bevestiging tussendoor). Liever dat dan niets."
- "Soms onzekerheid: bij social talks heb ik geen gevoel van onzekerheid. Bij presentaties wel. Want kom ik tijdens presentatie precies over zoals ik wil voor de beoordeling of niet?"
- "Vaak kunnen ze niet goed stemtolken."
- "Naar het Nederlands is voor mij een beetje onduidelijk omdat ik niet weet welke vorm je bedoelt. Geschreven of gesproken taal. Ik ga ervan uit dat je het Nederlands gesproken bedoelt. Over het algemeen vind ik dat er niet veel tolken zijn die goed naar het Nederlands vertalen. Het hangt ook af van persoonlijke karakter en behoefte."
- "Het hangt zeer af over welke tolken we hebben. Ik werk liefst met vaste tolken die ik over algemeen uitstekend heb ervaren. Mijn vaste tolken kunnen mij heel goed verstaan en in mooie Nederlands met juiste intonatie vertalen. Maar andere tolken die nog niet zoveel met mij samen heeft gewerkt, ervaar ik als zeer slecht. Ze kunnen vaak niet goed volgen wat ik zeg en ik moet vaak herhalen of zelfs heel langzaam gaan gebaren. Vingerspellen is daarbij een ramp. Kan urenlang over typen, maar gewoon heel erg slecht ervaring mee gehad. Ook dat ze niet eens toegeven als ze niet begrijpen.. vaak proberen ze gewoon te vertalen en hopen ze het dat het wel goed loopt. Of wordt er enorm weggelaten.. Slecht dus :)"

¹² De reacties van de respondenten zijn onbewerkt, met uitzondering van enkele aanpassingen om de privacy van de respondenten te waarborgen en een aantal stijl-gerelateerde aanpassingen (bijvoorbeeld hoofdletters en interpunctie).

- "Ik ervaar vaak het goed met tolk."
- "Algemeen wel tevreden."

3. Wanneer je een tolk inzet die jou tolkt naar het Nederlands, ben je dan actief bezig met het controleren van de vertaling? Zo ja, wat voor strategieën gebruik je hiervoor? Denk bijvoorbeeld aan liplezen, kijken of vraag-antwoord op elkaar aansluit, na de opdracht het gesprek aangaan met de tolk etc.

Beantwoord: 14 Overgeslagen: 0

ANTWOORDKEUZEN	REACTIES
Nee.	35,71% 5
Ja, namelijk:	64,29% 9
TOTAAL	14

Van de 14 respondenten hebben er 5 (35,7%) aangegeven *niet* actief bezig te zijn met het controleren van de vertaling van de tolk. 9 van de 14 (64,3%) geeft aan van wel. Hierbij zijn de volgende reacties gegeven:

- "Als het maar duidelijk is. Zorg niet misverstand en eerlijk."
- "Meestal naar houding tolk."
- "D.m.v. liplezen en controleren van de reacties van de ander."
- "Het is heel stom maar ik controleer onbewust toch via liplezen en merk vaak toch dat ze niet helemaal snappen. Of ik zie de tolk hun gezicht moeilijk kijken en dan stop ik automatisch met gebaren. Slechte gewoonte."
- "Ik controleer de tolk meestal door te liplezen en ook hoe mijn horende gesprekspartners reageren."
- "Afhankelijk van wie vertaalt en wat de situatie is. bij belangrijke punten kijk ik soms naar lippen, maar hoe meer ik twijfel over kwaliteit van vertaling, hoe meer stem ik gebruik. En bij ingewikkelde stukjes o.i.d. gebruik ik tussendoor stem. (om tolk te "helpen") maar ik weet dat het eigenlijk niet zo hoort! Het liefst ben ik niet actief aan het controleren."
- "Alle genoemde voorbeelden: liplezen, controleren of vraag-antwoord op elkaar aansluit en naderhand met de tolk bespreken. Maar ook naderhand met klasgenoten bespreken via WhatsApp"

om informatie in te winnen wat ze hebben gehoord. Controleren doe ik alleen bij presentaties en belangrijke gesprekken zoals scriptiebegeleiding, sollicitatiegesprekken etc. Bij social talks ben ik daar niet zo mee bezig.”

- “Als ik tolk niet goed ken dan kijk ik naar tolk om te checken of ze mij goed vertalen. bv liplezen etc. en wat hun woordkeuze zijn. Soms gebruiken ze andere woordkeuze dan zeg ik dat ik niet gezegd heb. Want soms zijn woordkeuze wel belangrijk om toch te vertalen wat ik zeg.”

- “Meestal zou ik een ingezette tolk moeten kunnen vertrouwen. Ik denk ook er over na hoe ik wil verwoorden. Soms vraag ik bevestiging van een gesprekspartner of hij/zij mij heeft begrepen. Af en toe lees ik ook lippen af van de tolk.”

5. Conclusie

In dit hoofdstuk zullen conclusies worden getrokken aan de hand van de reeds beschreven resultaten. Tevens zal de onderzoeksvraag – “Hoe ervaren tolken het tolken van NGT naar NL en wat zijn de ervaringen van de dove tolkgebruikers?” – beantwoord worden en worden er verbanden gelegd tussen de bevindingen van de geïnterviewde tolken en de ervaringen van de tolkgebruikers.

5.1 Ervaringen van de geïnterviewde tolken

5.1.1 Voorkeur

Zoals in hoofdstuk 4 “Resultaten” beschreven staat, gaf de helft van de geïnterviewde tolken aan liever van het Nederlands naar Nederlandse Gebarentaal te tolken. De betreffende tolken waren tolken 1, 2 en 4, dus de tolken met de minste ervaring. De tolken met meer ervaring, tolken 3, 5 en 6, geven aan geen voorkeur te hebben. De conclusie die hieruit getrokken kan worden, is dat beginnende tolken over het algemeen minder graag tolken van NGT naar het Nederlands, dan tolken die al langer in het vak zitten.

5.1.2 Onzekerheid

Opvallend is dat de ervaringen van de tolken die relatief kortgeleden zijn afgestudeerd negatiever zijn dan die van de tolken met meer ervaring. De tolken die relatief kortgeleden afgestudeerd zijn – tolk 1, 2 en 4 – geven alle drie aan zenuwachtig en/of onzeker te zijn wanneer zij moeten tolken van Nederlandse Gebarentaal (NGT) naar het Nederlands. Of deze onzekerheid blijft aanhouden hangt af van de situatie: Wanneer er genoeg context is en er tijd is om vóór de opdracht aan de gebarenstijl van de dove klant te kunnen wennen, dan ervaren deze tolken de opdracht als minder stressvol. Toch geeft één tolk, namelijk tolk 4, aan het liefst helemaal geen opdrachten aan te nemen waarbij er van NGT naar het Nederlands getolkt moet worden. Tolk 1 zegt hierover dat deze onzekerheid “je ervan weerhoudt om bepaalde opdrachten aan te nemen”. Ook komt bij deze drie tolken duidelijk naar voren dat er een angst heerst voor het niet begrijpen van de dove persoon waardoor er bij beide partijen frustratie kan ontstaan. Wanneer zij tolken van gesproken Nederlands naar Nederlandse gebarentaal ervaren zij een sterker gevoel van controle en, in het geval van tolk 1, zelfs een hogere mate van veiligheid. Het tolken naar NGT heeft dus een duidelijke voorkeur. Bij de tolken die langer geleden zijn afgestudeerd – tolken 3, 5 en 6 – is dit juist niet het geval; zij geven aan of juist helemaal geen voorkeur te hebben, of vertellen dat zij soms liever tolken naar het Nederlands omdat dit fysiek minder zwaar is. Tolk 3 geeft tevens aan het leuk te vinden naar het Nederlands te tolken omdat er

op dat vlak nog een hoop te ontwikkelen en te leren valt. Wat betreft de ervaringen rondom het tolken van NGT naar het Nederlands kan er geconcludeerd worden dat hoe meer ervaring een tolk opdoet, des te minder dit als lastig of stressvol wordt ervaren.

5.1.3 Strategieën

Als het gaat om strategieën, geven de tolken aan dat vooraf met de dove klant communiceren veel voordelen heeft: De tolk leert wennen aan de gebarenstijl en komt meer te weten over de context, wat het tolken naar het Nederlands kan vergemakkelijken. Ook komt sterk naar voren dat jezelf complimenteren wanneer het wél soepel verloopt veel invloed kan hebben op de mentale gesteldheid van de tolk tijdens een opdracht. Tolk 6 geeft duidelijk aan “stellig” te geloven in “wat de gedachte met je doet” en tolk 2 en 5 benoemen expliciet dat zij zichzelf toespreken wanneer zij stress ervaren.

5.1.4 Stressvolle situaties

Opvallend is dat zowel ervaren als minder ervaren tolken aangeven meer stress te ervaren als er gebarentaligen aanwezig zijn die meer achtergrondinformatie hebben. Dit kan zowel te maken hebben met de dove klant (bijvoorbeeld een horend familielid van de dove klant) of met de context (bijvoorbeeld horende tolkstudenten die de lesstof al kennen of een andere tolk met meer ervaring). Tolk 1 geeft als voorbeeld dat, wanneer er gebarentalige horenden aanwezig zijn tijdens die de dove persoon kennen, er een gevoel ontstaat “dat mensen eerder denken ‘ik begrijp hem of haar beter’”. Ook heeft deze tolk tijdens de opleiding gemerkt dat tolkstudenten soms “heel heftig hun mening uiten over een tolk terwijl de tolk misschien helemaal geen achtergrondinformatie weet en zij behandelen de lesstof al weken en hebben dus veel meer context”. Omdat deze tolk hier bij voorbaat al stress door zou ervaren, wordt er bewust voor gekozen om opdrachten binnen de IGT&D niet aan te nemen.

5.1.5 Startbekwaamheid

De tolken met de meeste ervaring, tolken 5 en 6, geven als enigen aan zich startbekwaam te hebben gevoeld op het moment van afstuderen. Dit is niet geheel verrassend, aangezien de één dove ouders heeft en ander getrouwd is met een dove partner. Zij hebben per definitie toegang tot zowel de dove als de horende gedachtewereld, wat, zoals eerder benoemd in hoofdstuk 2, het “Theoretisch Kader”, een grote invloed heeft op de mate van bekwaamheid (Nilsson, 2016). Tevens hebben zij de deeltijd

mbo-opleiding¹³ gevolgd: Beide tolken geven aan dat de nadruk lag op het onderdompelen in de dovensamenleving en op die manier veel praktijkervaring opdoen. De andere vier tolken, namelijk 1, 2, 3 en 4, gaven aan zich helemaal niet of niet helemaal startbekwaam te hebben gevoeld in het tolken van NGT naar het Nederlands toen zij het werkveld ingingen. Dit kan te maken hebben met het feit dat de meeste tolkstudenten over het algemeen voornamelijk ervaring hebben met tolken van NGT naar het Nederlands in educatieve settings (Nilsson 2016). Ook kwam naar voren dat een vierjarige opleiding te kort is. Tolk 6 legt uit dat het van belang is om tijdens de opleiding te leren “hoe de doelgroep in elkaar steekt en met elkaar omgaat; alle aspecten. Dan heb je niet genoeg aan een vierjarige bachelor-studie”. Tolk 1, 2 en 4 – de tolken die relatief het kortst geleden hun diploma hebben behaald – geven alle drie aan dat zij op de opleiding te weinig hebben geoefend in het tolken naar het Nederlands. Zij hadden graag meer les hierin gehad, hoewel tolk 2 duidelijk aangeeft dat de verantwoordelijkheid uiteindelijk bij de student zelf ligt: “Als je als student ècht die verantwoordelijkheid neemt om ervoor de zorgen dat je goed het werkveld ingaat, dan gá je goed het werkveld in.” Wat ook door alle drie deze tolken wordt genoemd, is het gebrek aan variatie binnen de groep dove vrijwilligers. Tolk 1 geeft aan dat de vrijwilligers waarmee op dat moment werd geoefend voornamelijk witte mannen waren en dus was deze groep “niet representatief voor wat je later tegen gaat komen”.

5.2 Ervaringen van de geëncultuurde tolkgebruikers

5.2.1 Belangrijkste criteria en algemene ervaring

Wat sterk naar voren komt in de antwoorden die de participanten hebben gegeven, is dat men over het algemeen vrij negatief is over tolken die tolken van de Nederlandse gebarentaal naar gesproken Nederlands. De hoeveelheid ervaring van en de persoonlijke ervaring met de tolk worden aangegeven als belangrijkste criteria wanneer tolkgebruikers, wiens moedertaal Nederlandse gebarentaal is, een tolk zoeken die hen tolkt naar het Nederlands. Dit komt wederom naar voren bij vraag 2, waarbij veelal wordt aangegeven dat de ervaring erg afhangt van de tolk. Wanneer een dove tolkgebruiker een tolk heeft gevonden die betrouwbaar wordt geacht, zal deze ook vaker worden ingezet. Lisa Hinderks benadrukt: “Liever een tolk die ik ken en vertrouw, dan een onbekende tolk waar ik nooit mee heb samengewerkt” (2021). Wanneer de dove persoon en de tolk elkaar al kennen van eerdere samenwerkingen en deze ervaring beiden als positief hebben ervaren, hoeft de dove tolkgebruiker zich minder zorgen te maken over de controle die moet worden afgegeven (De

¹³ Voordat de opleiding haar huidige vorm kreeg, namelijk een vierjarige hbo-opleiding, kon men een deeltijd mbo-opleiding volgen. In 1996 werd deze opleiding echter opgeheven; “in januari 1997 kreeg de Hogeschool Utrecht toestemming” om de hbo-opleiding tot Tolk Nederlandse Gebarentaal te starten (Butjin, 2001).

Meulder, 2020), omdat ervan uit kan worden gegaan dat de tolkvertaling juist en waarheidsgetrouw is. Wanneer er samen wordt gewerkt met een voor de dove persoon nog onbekende tolk, is het belangrijk dat de tolk het eerlijk aangeeft als er iets niet goed wordt begrepen. Eén van de geënquêteerden geeft aan het belangrijk te vinden dat tolken een “open houding hebben en vragen [durven te] stellen” wanneer zij iets niet kunnen volgen. Een ander benoemt de frustratie dat sommige tolken het “niet eens toegeven als ze niet begrijpen. [Vaak] proberen ze gewoon te vertalen en hopen ze het dat het wel goed loopt”. Dit versterkt de twijfel over het al dan niet op de juiste manier overkomen: “Soms komen mijn woorden niet goed uit de verf waardoor mijn horende gesprekspartners een verkeerd beeld krijgen van mijn bedoelingen”, wordt er onder andere gezegd.

5.2.2 Controleren en monitoren

Omdat er tolken zijn die niet onderbreken wanneer zij iets niet begrijpen, en dus de tolkvertaling merkbaar incorrect is, komen veel dove tolkgebruikers niet over zoals zij over willen komen. Dit kan veel gevolgen hebben voor de dove persoon zelf en hoe deze gezien wordt door anderen (Hinderks, 2020). Een gevolg is dan ook dat men automatisch de tolkvertaling meer gaat controleren – zowel bewust als onbewust – door bijvoorbeeld te liplezen, te monitoren of de reactie van de horende tolkgebruiker aansluit en door te letten op de houding van de tolk. Dit is een intensief proces wat kan resulteren in irritatie en frustratie. Zoals één van de respondenten aangeeft: “Het liefst ben ik niet actief aan het controleren”. Idealiter vertrouwt de dove tolkgebruiker de tolk en hoeft er dus niet gelet te worden op het al dan niet kloppen van de tolkvertaling en heerst er geen angst om anders of verkeerd over te komen. Echter is dit vaak niet het geval. Lisa Hinderks zegt hierover dat dit ook te maken heeft met het moeten inzetten van een onbekende tolk, omdat dit gepaard gaat met “irritatie en frustratie [...] omdat ik telkens weer de angst heb dat ik niet goed kan deelnemen aan het gesprek, dat mensen me niet goed begrijpen of dat mijn bijdrage niet goed vertaald wordt, waardoor mensen mij als minder competent zien” (2021).

5.3 Beantwoorden van de onderzoeksvraag

De onderzoeksvraag luidt: Hoe ervaren tolken het tolken van NGT naar het Nederlands en wat zijn de ervaringen van de dove tolkgebruikers? De tolken ervaren het tolken van NGT naar het Nederlands erg wisselend en kijkend naar de antwoorden van de geïnterviewde tolken kan worden geconcludeerd dat de tolken die zich nog relatief kort in het werkveld begeven, het tolken naar het Nederlands veelal als lastig ervaren. Hierbij weegt de verantwoordelijkheid voor het goed laten overkomen van de dove persoon ook mee. De tolken die meer ervaring hebben, geven aan dat er altijd situaties kunnen voordoen waarbij zenuwen ontstaan. Dit kan te maken hebben met

bijvoorbeeld een setting binnen een gebied waar de tolk niet of nauwelijks ervaring of affiniteit mee heeft, of wanneer een tolk te weinig context heeft en dus sneller in de knel komt tijdens het tolken. Echter ervaren zij deze kant op tolken niet (meer) als lastig of stressvol. De ervaringen van de dove tolkgebruikers lopen tevens uiteen: Sommigen geven aan over het algemeen tevreden te zijn, anderen zijn juist erg ontevreden over hun algemene ervaring met tolken die naar het Nederlands tolken. De persoonlijke ervaring met en de hoeveelheid ervaring van een tolk zijn voor hen de belangrijkste criteria wanneer zij een tolk inzetten die hun gebaren tolkt naar gesproken Nederlands. Dit kan als gevolg hebben dat tolken die pas afgestudeerd zijn minder frequent worden ingezet.

Tot slot kan geconcludeerd worden dat tolken die minder opdrachten aannemen waarbij getolkt moet worden van Nederlandse gebarentaal naar het Nederlands, het risico lopen in een vicieuze cirkel te belanden: wanneer zij weinig ervaring opdoen is de kans dat reeds behaalde vaardigheid afneemt en de kans dat een volgende opdracht als stressvol wordt ervaren groot. Dit kan vervolgens een negatieve invloed hebben op de kwaliteit van de tolkvertaling, waardoor de dove tolkgebruiker in kwestie de samenwerking als negatief ervaart omdat er een zekere mate van vertrouwen mist, wat weer een negatieve invloed heeft op de hoeveelheid zelfvertrouwen van de tolk. Naast de wisselwerking tussen dove tolkgebruiker en tolk, heeft dit fenomeen eveneens invloed op horenden die niet of nauwelijks ervaring hebben met een tolk inzetten: Zolang het tolken van NGT naar het Nederlands als een aparte vaardigheid wordt gezien, geeft dit een vertekend beeld van wat de professie Tolk Nederlandse Gebarentaal daadwerkelijk inhoudt, namelijk de communicatie verzorgen “ongeacht de modaliteit van hetgeen vertaald moet worden” (NBTG).

6. Discussie & Aanbevelingen

6.1 Discussie

Omdat er 6 tolken geïnterviewd zijn en 14 tolkgebruikers de enquête hebben ingevuld, is dit onderzoek relatief klein. Het liefst had ik met meer tolken gesproken en had ik ook de tolkgebruikers middels interviews vragen gesteld. Een enquête is namelijk een relatief onpersoonlijke benadering. Echter is hiervoor gekozen vanwege het tijdsbestek; er was simpelweg geen tijd om nog meer interviews af te nemen en uit te werken. Ook is er gekozen voor het enquêteren van dove tolkgebruikers omdat de focus binnen dit onderzoek in eerste instantie lag op de ervaringen van tolken zelf. De ervaringen van dove tolkgebruikers zijn desalniettemin onmisbaar, dus dit resulteerde in de tweede, ietwat kleinere, tak van dit onderzoek.

De interviews bevatten vooraf vastgestelde vragen. Deze vragen bleken achteraf de focus indirect te hebben liggen op de (minder ervaren) tolken die het tolken van Nederlandse gebarentaal naar het Nederlands als lastig ervaren. Tijdens het interviewen van de meer ervaren tolken kwam dit goed naar voren: Wanneer zij bijvoorbeeld als antwoord gaven geen stress te ervaren tijdens het tolken van NGT naar het Nederlands, kon er op de daaropvolgende vraag (*2.c. Zijn er situaties die je als meer stressvol ervaart dan andere situaties? Zo ja, hoe komt dat?*) geen antwoord meer worden gegeven. Achteraf gezien had ik beter na moeten denken over de vragen en over de formulering hiervan. Ook wanneer een tolk aangeeft geen voorkeur te hebben voor een modaliteit, is doorvragen met de vraag “kun je uitleggen waarom dit jouw voorkeur heeft?” niet logisch. In een vervolgonderzoek zou dit op te lossen zijn door ongestructureerde interviews af te leggen. In plaats van vooraf vastgestelde vragen, wordt er een lijst samengesteld met onderwerpen die per interview aan bod dienen te komen. Op die manier heeft de interviewer een houvast, maar kan er bij ieder interview opnieuw worden afgewogen wat voor vragen passen bij het gesprek (Noordhoff Uitgevers, z.d.).

De enquêtes waren voorzien van een NGT-vertaling om de vragen te verduidelijken. Echter antwoordde één participant dat het niet duidelijk was wat er precies werd bedoeld met “Nederlands” – gesproken Nederlands of geschreven Nederlands. Dit had beter toegelicht moeten worden. Ook was men niet verplicht op alle vragen antwoord te geven, waardoor sommige geënquêteerden vragen konden overslaan. Dit is voorgevallen bij vraag 2 (*Wat is jouw algemene ervaring met tolken die naar het Nederlands tolken?*): 13 van de 14 participanten hebben deze open vraag ingevuld. Wanneer men vragen overslaat, kan dit invloed hebben op de kwaliteit van de uitkomsten.

6.2 Aanbevelingen

Er valt binnen dit onderwerp nog een hoop te onderzoeken. De eerste aanbeveling voor vervolgonderzoek is daarom om dit onderzoek op een grotere schaal uit te voeren. De verdere aanbevelingen die ik hieronder zal beschrijven, zullen zich richten op zowel de ervaringen van de tolken, als die van de dove tolkgebruikers, met het verbeteren van de ervaringen van beide partijen als uitgangspunt.

Hoe tolken het ervaren om van Nederlandse gebarentaal naar het Nederlands te tolken en wat de ervaringen van de tolkgebruikers zijn, heeft uiteindelijk veel te maken met goed onderwijs en het creëren van een goede basis bij tolkstudenten. Binnen het IGT&D heeft de curriculumcommissie een groep studenten benaderd om anoniem in gesprek te gaan over het curriculum (persoonlijke communicatie met Dr. Maartje De Meulder, 8 april 2021). Het is duidelijk dat er kritisch wordt gekeken naar het bestaande curriculum en dat men druk bezig is met onderzoeken naar wat er eventueel veranderd zou kunnen worden. Omdat uit mijn onderzoek is gebleken dat beginnende tolken over het algemeen de voorkeur hebben voor het tolken van Nederlands naar NGT en zich in het tolken van NGT naar het Nederlands minder bekwaam voelen, zou onderzocht kunnen worden hoe de opleiding kan bijdragen aan een sterkere basis op dat gebied. Hierop aansluitend zou ik, naast het werpen van een kritische blik op de inhoud van het curriculum, het IGT&D willen aanbevelen verder onderzoek te doen naar mogelijke toelatingseisen en in hoeverre deze haalbaar zijn. In Nederland heeft men te maken met een specifiek onderwijssysteem en de opleiding zal dus in een bepaald hbo-vat moeten worden gegoten, maar wellicht is het interessant om onze tolkopleiding te vergelijken met tolkopleidingen in andere landen en of er toelatingseisen gelden, en zo ja, welke. De tolken die voor dit onderzoek geïnterviewd zijn gaven namelijk aan dat vier jaar te kort is om zowel een nieuwe taal als een nieuwe professie te leren. Het zou daarom interessant zijn om te onderzoeken wat het effect op het aantal inschrijvingen en de kwaliteit van afgestudeerden zou zijn als studenten voordat zij met de opleiding beginnen bijvoorbeeld al gebarentaalvaardig moeten zijn op CEFR-taalniveau A2 (Erasmus University Rotterdam, z.d.).

Uit de antwoorden van de geënquêteerde dove tolkgebruikers is gebleken dat veel doven, wanneer zij getolkt worden, actief bezig zijn met het controleren van de tolkvertaling. Men geeft aan onder andere actief te liplezen, te checken of vraag en antwoord op elkaar aansluiten en bezig te zijn met de houding van de tolk. In een ideale situatie zou de dove tolkgebruiker hier niet mee bezig hoeven zijn omdat erop vertrouwd kan worden dat de tolk een juiste tolkvertaling maakt naar het Nederlands. Het zou daarom raadzaam zijn om verder onderzoek te doen naar hoe dove tolkgebruikers tolkvertalingen precies controleren en monitoren. Daarnaast kan gekeken worden naar in wat voor settings dit veelal voorkomt en op wat voor manier dit invloed heeft op de

samenwerking tussen de dove tolkgebruiker en de tolk. Het onderzoek van De Meulder en Carmichael (2020) zou hierbij als primaire bron kunnen fungeren.

Tot slot zou een uitgebreider vervolgonderzoek over de ervaringen van tolken en dove tolkgebruikers raadzaam zijn. Binnen dit onderzoek zijn er een aantal verbanden gelegd, echter zouden de dove tolkgebruikers hierin tevens geïnterviewd moeten worden zodat er dieper ingegaan kan worden op het onderwerp en men uitgebreider toelichting kan geven. Zoals eerder beschreven in hoofdstuk 2, het “Theoretisch Kader”, hebben Maya de Wit en Irma Sluis in 2012 een belangrijk onderzoek gedaan naar de kwaliteit van tolken vanuit het perspectief van de dove tolkgebruikers. Echter is er de afgelopen jaren een hoop veranderd binnen de dovengemeenschap en heeft een jarenlang emancipatieproces er eindelijk toe geleid dat in 2020 de Nederlandse Gebarentaal wordt erkend als officiële taal (Doof.nl, 2010). Hiermee zal de vraag naar een hoger niveau tolken logischerwijs toenemen en zullen dove professionals tolken nodig hebben die in hun gesproken tolkvertaling geen afbreuk doen aan hun kennis en expertise. Verder onderzoek zou zich daarom tevens kunnen richten op de ervaringen van dove professionals en hoe de samenwerking met tolken bevorderd kan worden.

Literatuurlijst

Bentley-Sassaman, J. (2015). *Taking Ownership: Defining Our Work As Sign Language Interpreters*.

Geraadpleegd op 22 april 2021, van

<https://streetleverage.com/2015/09/taking-ownership-defining-our-work-as-sign-language-interpreters/>

Bolier, W. (2015). Stemtolken: een zelfvervullende voorspelling? *Interpres*, september 2015, 28-29.

Butjin, H. (2001) De tolk gebaart nu op hbo-niveau. *Trouw*. Geraadpleegd op 14 juni 2021, van

<https://www.trouw.nl/nieuws/de-tolk-gebaart-nu-op-hbo-niveau~b4ea1a6d/>

De Meulder, M. (2020) De mannelijke stem. *Interpres*, december 2020, 7.

De Meulder, M., & Carmichael, A. (2020, 26 mei). *The Benefits of Seeing a Transcript of a Signed to Spoken Language Interpretation*. Geraadpleegd op 6 april 2021, van

<https://acadeafic.org/2020/05/26/transcript/>

De Wit, M., & Sluis, I. (2012). *Sign language interpreter quality: the perspective of deaf sign language users in the Netherlands*, 19, 63-85. Geraadpleegd op 25 maart 2021, van

https://www.openstarts.units.it/bitstream/10077/10650/1/deWit-Sluis_19.pdf

De Wit, M. & Sluis, I. (2013). *Samenwerking, de sleutel tot succes! Kwaliteit van tolken Gebarentaal: het perspectief van dove tolkgebruikers in Nederland*. NBTG. Geraadpleegd op 25 maart 2021, van

<https://static1.squarespace.com/static/5241699de4b09847f93f8123/t/5f02deff400ad9302e69502/1594023700157/NBTG+PUBLICATIE++Samenwerking+de+sleutel+tot+succes.pdf>

Doof.nl. (2020, 13 oktober). *Nederlandse Gebarentaal officieel erkend*. Geraadpleegd op 16 juni

2021, van <https://www.doof.nl/algemeen/nederlandse-gebarentaal-officieel-erkend/>

Erasmus University Rotterdam. (z.d.). *CEFR niveaus*. Geraadpleegd op 16 juni 2021, van

<https://www.eur.nl/onderwijs/taal-trainingscentrum/cefr-niveaus>

Feyne, S. (2013). *Authenticity: The Impact of a Sign Language Interpreter's Choices*. Geraadpleegd op 25 april 2021, van https://streetleverage.com/live_presentations/stephanie-feyne-authenticity-the-impact-of-a-sign-language-interpreters-choices/

Hinderks, L. (2020). De zelf-reflecterende tolk. *Interpres, december 2020*, 12-14.

Hinderks, L. (2021) Tolken-moe. *Interpres, april 2021*, 14-15.

Hogeschool Utrecht. *Bijlage cursusomschrijvingen: Bachelor Leraar Tolk Nederlandse Gebarentaal (NL) Voltijd 2020-2021*. Geraadpleegd op 10 mei 2021, van [file:///C:/Users/lotte/Downloads/CB%20Bacheloropleiding%20Leraar%20NGT%20\(NL\)%20VT%202020-2021.pdf](file:///C:/Users/lotte/Downloads/CB%20Bacheloropleiding%20Leraar%20NGT%20(NL)%20VT%202020-2021.pdf)

Konrad, L. & Jobse, Y. (2020). De stemtolk - de nieuwe 'doventolk'? *Interpres, december 2020*, 8-11.

Napier, J., McKee, R., & Goswell, D. (2010) *Sign Language Interpreting: theory & practice in Australia & New Zealand*. Sydney: The Federation Press.

NBTG. (2020). *Wat doet een tolk*. Geraadpleegd op 7 april 2021, van <https://www.nbtg.nl/over-het-beroep>

Nederlands Gebarencentrum. (z.d.). *Nederlands met Gebaren*. Geraadpleegd op 15 mei 2021, van <http://gebarencentrum.nl/NmG>

Nilsson, A. (2016). Interpreting from signed language into spoken language: The skills and knowledge needed to succeed. In *To say or not to say – challenges of interpreting from sign language to spoken language: Proceedings of the 23th efsli Conference* (pp. 15-48). European Forum of Sign Language Interpreters.

Noordhoff Uitgevers. (z.d.). *Wat is een interview?* Geraadpleegd op 16 juni 2021, van http://hoadd.noordhoff.nl/sites/7779/_assets/7779d02.pdf

Schutte, L. (2015) Deel twee – Stemtolken, daarin raak je nooit uitgeleerd! *Interpres, december 2015*, 12-15.

UWV. (z.d.). *Voorzieningen*. Geraadpleegd op 10 mei 2021, van

<https://www.uwv.nl/particulieren/voorzieningen/tolkvoorziening/detail/tolkvoorziening-in-andere-situaties/teamtolken>

Bijlagen

Bijlage 1 – Enquêtevragen

Getolkt worden naar het Nederlands

1.

Wat zijn voor jou de belangrijkste criteria wanneer jij op zoek bent naar een tolk die jou tolkt naar het Nederlands?

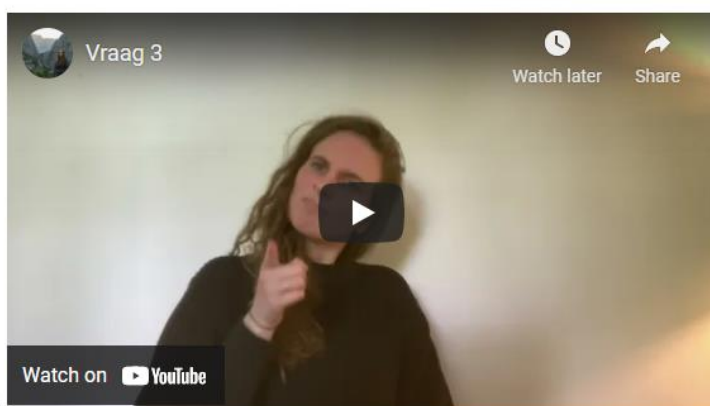
(Let op: Er zijn meerdere antwoorden mogelijk.)

- ☐ De hoeveelheid ervaring van de tolk.
- ☐ De leeftijd van de tolk.
- ☐ Het geslacht van de tolk.
- ☐ Mijn persoonlijke ervaring met de tolk.
- ☐ Iets anders, namelijk...

2.

Wat is jouw algemene ervaring met tolken die naar het Nederlands tolken?

3.

Wanneer je een tolk inzet die jou tolkt naar het Nederlands, ben je dan actief bezig met het controleren van de vertaling? Zo ja, wat voor strategieën gebruik je hiervoor? (Bijvoorbeeld liplezen, controleren of vraag-antwoord op elkaar aansluit, naderhand met de tolk bespreken, etc.)

☐ Nee.

☐ Ja, namelijk: